

dores conueniat. Et in suburbano tusculani agri colle / qui corne appellat. Lucus antiq̃ religiōe. Dicitur
nā sacratu a Latio: velut arte tōsiliij coma faginei moris. In hoc arbore mori eximia gr̃ate nostra ada
mauit Passienus Crispus bis cōsul orator Agripinē matrimonio / & Nerone priuigno clarior postea
osculari: complectiq; eam solitus: nō modo cubare sub ea: vinūq; illi effundere. Vicina luco est ilex: &
ipsa nobilis. xxxv. pedū ambitu caudicis. x. arbores metiēs singulas magnitudinis visendæ: siluāq; so
la facit. Hedera necari arbores certū est. Simile quidā & in visco: tametsi tardiore earū iniuriā ar
bitrantur. Nāq; & hoc præter fructus agnoscitur nō in nouissimis mirabile. Quēdam. n. in terra gigni
nō possunt: & in arboribus nascūtur. Nanq; cum suam sedem nō habeāt: in aliena viuunt: sicut viscū.
Est & in syria hærba q̃ vocatur cassitias: nō tantum arboribus: sed ipsis etiam spinis circunvoluens se
se. Item circa templa thessalica: quæ polypodion vocat: & q̃ dolichos: ac serpillum. Oleastro quoq;
deputato: quod gignitur vocat phaunos. Q̃d vero in hispiria fullonia hippophacton calliculis ianib;
folijs paruis: radice alba: cuius succus ad detractiōes in comitiali morbo vtilissimus habet. Visci tria
genera. Nāq; ē in abiete: & larice cassitias. Stelin dicit euboeā nasci. Hyphear archadia. Viscū aut̃ i q̃r
cu robore: ilice: pruno siluestri: terebintho: nec alijs arboribus adnāsci. Pleriq; copiosissimū in quercu:
quod dryos hyphear vocat. In omni arbore excepta ilice: & quercu differētiā facit odor vtriusq;
& folium nō iucundi odoris. In vtroq; viscu; amarum: & lētum. Hyphear ad sagināda pecora vtilius
Vitia modo purgat primo: dei ea pinguefacit: quē sufficere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus
negant durare ea. Edēdi ratio ætatis quadragenis diebus. Adijciunt discriminē in ijs quē folia emittāt
& ipsi decidere. Cōtra iherere nato in æterna frōde. Omnino aut̃ satū nullo modo nasci: nec nisi per
alium auium reditū: maxime palumbis: & turdis. Hęc est natura: vt nisi maturatum in vētre auium
nō pueniat. Altitudo eius nō excedit cubitalē semp fruticosi: ac viridis. Mas fertilis. Fœmina sterilis.
Aliquādo nō fert. Viscum fit ex acinis: qui colligūtur messium tpe imaturi. Nā si accessere hymbres:
amplitudine qdē augent: visco vero marcescūt. Siccanē deide & aridi tundūtur: ac cōditi in q̃ putref
cunt duodenis fere diebus: Vnūq; hoc rerū putrescēdo gratiā inuenit. Inde in pfluēte rursus malleo
tusis amissis corticibus iteriore carne lentescūt. Hoc est viscum pēnis auium tactu ligandis. Iuglādis
oleo subactū cū libeat insidias moliri. Nō est omittēda in ea re & galliarū admiratio. Nihil hñt drui
des (ita suos appellāt magos) visco: & arbore in aqua gignatur (si mō sit robur) sacratius. Iā p se robo
rum eligūt lucos: nec vlla sacra sine ea fronde cōficiūt: vt inde appellari quoq; iterptatiōe gr̃eca pos
sint druides videri. Enimvero q̃cquid adnāscat illis e coelo missū putāt: signūq; esse electę ab ip̃o deo
arboris. Est aut̃ id rarū admodū inuētū: & reptū magna religiōe petitur. Et ante oīa sexta luna: q̃ pri
cipia mēsiū: annorūq; ijs facit: & sēculi post tricesimū annū: quia iam viriū abūde habeat: nec sit sui di
midia. Oīa sanantē appellātes suo vocabulo. Sacrificio: epulisq; rite sub arbore pparatis duos admō
uent candidi coloris tauros: quorū cornua nūc primū vitiant. Sacerdos cādida veste cult⁹ arbore scā
dit. Falce aurea demittit. Candido id excipit sago. Tum demū victimas imolat p̃cātes: vt suū donū
deus p̃sperum faciat ijs: quibus dederit. Fœcūditatē eo poto dari cuiq; aīali sterili arbitrantur. Cō
traq; venena oīa esse remedio. Tāta gētium in rebus friuolis plerūq; religiō est.

Vel fagei
more.

Vel menties
Vel amitiens

Vel cassycas.

hipophaetō
cōtra morbū
comitialē va
lens.

Vel mutani.

Aduerte.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER
DECIMVSSEPTIMVS. PROHEMIVM.

Arborum p̃cia mirabilia.

CA. I.

ATVRA ARBORVM TERRA/MARIQVE SPONTE SVA PROVE
nientiū dicta est. Restat earū / q̃ arte: & humanis ingenijs fiūt. verius q̃ nascunt. S;
prius mirari succurrit q̃ abstulimus penuria p̃ indiuiso possessa a ferris: depugnā
te cum ijs hoīe circa caducos fructus. Circa pēdentes vero & cū alitib; in tāta de
licia: p̃ciāvenisse clarissimo (vt egdem arbitror) exēplo. L. Crassū: atq; Cn. Domi
tij aenobarbi. Crassus orator fuit in primis noīs Romani. Domus ei magnifica: s;
aliquando p̃stātor in eodem palatio. Q. Catuli: qui cimbro cū. C. Martio fudit.
Multum vero pulcherrima consensu oīm ætate ea in colle yminali. C. Aquilij equitis Romani clari⁹
ris etiam tum q̃ iuris ciuilis scientia: cum tamē obiecta Crasso sua est. Nobilissimarū gētium ambo
crass⁹: atq; domiti⁹ cēsura post cōsulatū sūp̃ gessere: anno cōditę vrbis cētesimo sexagesimo secūdō fre
quētē iurgijs pp̃ dissilitudinē morę. Tūc. n. c. Domiti⁹ vt erat vehemēs natura: p̃terea accēs⁹ odio: qd̃
ex emulatiōe auidiss; ē grauit̃ increpuit tāti cēsorē hitare. p̃ domo ei⁹ milia nūmōrū idētidē p̃mittēs
Et Crass⁹ vt p̃ns igenio sēp; & faceto lepore solers cōsedere se tñdit: exceptis sex arborib;. Ac neyno
r. is.

Caſſi Plynii ſecundi naturalis hiſtorie.

quidē denario ſi adimeretur emptā volēte Domitio. Crallus vtrū ne igitur ego ſum inquit quēſo domi-
ni exēplo grauiſſe & ab ipſa mea cēſura notādus: qui in domo q̄ mihi hereditate obuenit comiter ha-
bitem: an tu/qui ſex arbores æſtimeſ? Eæ fere loti patula ramorum opacitate laſciuiæ. Cecina largo
e/ pceribus crebro in iuuetā noſtra eas in domo ſua oſtērate. Duraueruntq; (quoniaſ & de longiſſimo
æuo arborum diximus) ad Neronis principis incēdia: quib⁹ cremauit vrbē: ānis. clxxx. Poſtea cultu
virides/ iuuenefq; ni princeps ille accelleratſet ēt arborū mortem. Ac ne quis vilē de cētero Cralli do-
mū: nihilq; in ea iurgāte Domitio fuiſſe dicendū pter arbores iudicet. Iā colūnas quattuor hymetiſ
mamoris edilitatis gratia ad ſcenā ornādā aduectas in atrio ei⁹ domus ſtatuerat: cū in publico nō
dū eſſent vllē marmoreę. Tā recēs ē opulētia: tantoq; tūc plus honoris arbores domibus afferebant:
vt ſine illis ne inimicitiarū quidem p̄ciūz ſeruauerit Domitius. Fuere ab iſſ/ & cognoia antiquis. Frū-
ditio militi illi/ qui p̄lara facinora vulturnū tranſnatās fronde capiti ipſoſita aduerſus Hānibalē edi-
dit. Stolōnum Licinię genti ita. n. appellat in ipſis arboribus fruticatio inutilis: vnde & p̄p̄inatio iuē-
laruz lata de tā prio Stoloni dedit nomē. Fuit & arbor⁹ cura legibus priſcis: cautūq; eſt. xij. tabuliſv qui iurias ce-
ar. miria. cidiffet alienas lueret in ſingulaſſiclos etis. xxv. Quid exiſtimam⁹? futurās ne eas credidiſſe ad ſupra
dictam eſtimationē illos/ qui frugiferas tanti taxaerāt? Nec minus miraculum in pomo eſt multaz
Vel adiſto. circa ſuburbana fructu ānuo addito binis milibus nūmū māiore ſingularū teditu: q̄ erat ap̄d ātīquos
p̄diorū. Ob hoc inſita/ & arborū quoq; adulteria excogitata ſūt: vt nec poma paupibus naſcereſ. Nūc
ergo dicemo quo maxime mō tm̄ ex iſſ veltigal cōtingat: verā colēdi rationē/ abſolutaq; p̄dituri. Et
ideo nō vulgata tractabimus: nec q̄ conſtare aiaduertimus: ſed incerta/ atq; dubia: i quib⁹ maxie fal-
liſ vita. Nā diligētiam in ſupuacuis affectare nō noſtrū eſt. Ante oia autem in vniuerſū/ & q̄ ad cuncta
arborū genera ptinēt in cōmune de cōlo/ terraq; dicemus.

¶ De natura cœli ad arbores: & quam partem cœli.
ſpectare debeant.

CA. II.

Quilone maxie gaudēt: dēſiores ab aſſatu ei⁹/ lētioresq; & materiæ firmioris. Qua in re
pleriq; fallunt: cū in vineis pedāmēta nō ſint a vento eo opponenda: & id tm̄ a ſeptētrione
ſeruādū. Quiſmo tēpeſtiua frigora plurimū arborū firmitati cōferunt: & ſic optime germi-
nāt. Alioqn ſi blandiātur auſteri deſatiſcētēs: ac magis etiā in florē. Nā ſi cū deſloruere: p̄-
tin⁹ ſequātur hymbres: in totū poma depeūt. Adeo vt amygdala/ & pyri ēt ſi oīno nubiliū fiat auſtri⁹
nuſue flatus amittant foetus. Circa virgiliaſ quidem puluere: inimiciſſimuz vti & oleę: qm̄ tunc coit⁹
eſt eaę. Hoc ē illud quatriduū oleis decretoriū. Hic articulus auſtrinus nubili ſpurci quod diximus
Fruges quoq; peius matureſcunt auſtrinis diebus: ſed celeri⁹. Illa ſunt noxia frigora: q̄ ſeptentrioni-
bus/ aut p̄poſteris ſunt horis. Hyemeſ quidem aquiloniā eſſe: omnibus ſatis vtiliſſimū. Hymbres ve-
ro tunc experēdi euident cauſa eſt: qm̄ arbores foetu exinanitas: & foliorū quoq; amiſſiōe languidas
naturale eſt auide eſurie. Cibus aut earū hymbes. Quare tepidā eſſe hyemē: vt abſumpto partu arbo-
rum ſequatur ptinus cōceptus: id eſt germiatio/ ac deide alia floreſcendi exinanitio: inutiliſſimū ex-
perimentis creditur. Quiſmo ſi plures ita continētur anni: etiā ipſe moriūtur arbores. Quoniā ne-
mini dubia poena eſt in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optādas nō p arborib⁹ vo-
ta fecit. Nec p ſolſtitia hymbres vitibus cōducūt. Hybernō qdē puluere fieri meſſes letiores luxurian-
tiſingeniſ fertilitate dictum eſt. Alioquin vota arborum cōmunia ſunt: frugūq; viues diutinas ſede-
re. Cauſa non ſolum quia animam terræ euaneſcētē exhalationem includūt: & cōprimūt: retroq;
agunt in vires frugum/ atq; radices: veę & quod & liquorem ſenſim p̄bent: puę p̄terea/ leuiſſimūq;
quando nix aquarum cœleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex iſſ nō vniuerſus ingurgitās/ diluēſq; ſed
quomodo ſititur diſtilans velut ex vberē alit omnia quæ nō inundat. Tellus quoq; illo modo fermē-
teſcit: & ſucci plena: ac lacteſcētib⁹ ſatis nō effœta cū tps aderit: tepidis aridet horis. Ita maxime fru-
menta pingueſcūt: p̄ter q̄ vbi calidus ſemper aer eſt: vt in ægypto. Cōtinuatio. n. & ipa cōſuetudo idē
quod modus aliubi efficit. Plurimumq; prodeſt vbi cunq; nō eſſe quod noceat. In maiore parte orbis
cum p̄oces excurrere germinationes euocatæ indulgētia cœli ſequentiſ frigori⁹ exurūtur. Qua de
cauſa ſerotinē hyemes noxiæ ſilueſtribus quoq; quę magis etiā dolent virgente vmbra ſua: nec ad
iuuante medicina. Quoniam veſtire teneras in torto ſtramēto in ſilueſtribus nō eſt. Ergo tempeſtiue
aquis hybernis primum hymbribus: deinde germinatione atēcedētibus. Tertium tempus eſt cū edu-
cant poma: nec ptinus: ſed iam valido foetu. Quę fructus ſuos diutius cōtinent: lōgioreſq; deſiderāt
cibos: iſſ & ſerotinæ aquevtilis: vt viti: oleę: punicis. Hæ iam pluuię generis: cuiuſq; arboribus diuer-
ſo modo deſiderātur: aliſ alio tempore maturātib⁹. Quapropter iſſdem hymbribus quēdam lædi vī-
deas: alia iuuari. Et i eodē genere ſicut in pyris. Alio die hybernā quę runt pluuias: alio vero p̄co-
cia. Vt pariter quidem omnia deſiderent. Hybernū tempus eſt ante germinationē quæ aquilonē

austro vtiliorem facit. Ratio eadez mediterranea maritimis p̄fert (sunt enī pleriq; frigidiora) & mōto
sa planis: & nocturnos ignes diurnis. Magis fruūtur ags sata: non statim auferēte eas sole. Cōuexa: &
situs vinearū/arbustorūq; ratio est: quas in oras debeat spectare. Virgili⁹ ad occasus seri dānauit. Aliq
sic maluere q̄ in exortu A pluribus meridiēz p̄bati aduerto. Nec arbitror ppetuū quicq; in hoc p̄cipi
posse. Ad soli naturam: ad loci ingenius: ad coeli cuiusq; mores dirigēda solertia est. In africa meridiē
vineas spectare: & si viti inutile/colono salubre est: quoniā ipsa meridianae subiacet plagae. Quapro
pter ibi/qui in occasum/aut septētriones conseret optime miscebit solum coelo: cum Virgilius occas⁹
improbet. Nec de septētriōe relinqui dubitatio videtur. At qui in cisalpina italia magna ex parte ni
ueis ita positis compertum est nullas esse fertiliores. Multum rationis obtinent v̄eti. In narbonēsi p
uincia/atq; liguria/& parte hetruriæ contra circium ferere impitua existimaf. Eundemq; obliquum
accipe p̄uidencia. Is. n. ibi æstatem tempat: sed tanta plerūq; violentia vt auferat tecta.

¶ De societate coeli/& terræ ad arbores.

CA. III.

Quidam coelum terræ parere cogunt: vt quæ in siccis serantur orientem/ac septētriōes spe
ctent. Quæ in humidis meridiem. Nec non ex ipsis vitibus causas mutatur. In frigidis præ
coces ferendo: vt maturitas antecedit algorem. Quæ poma/vitesq; rores oderint cōtra or
tus: vt statim auferat sol. Quæ ament ad occasus/vel etiā ad septētriones/vt diutius eo fru
antur a Ceteri vero fere rationē natæ secuti in aglonē obseruare vites/& arbores poni suasere. Odo
ratiorem etiā fieri talem fructus Democritus putat.

Vel obuerfa
re.

¶ De qualitate regionum.

CA. IIII.

Quillonis situm/ventorumq; reliquorū diximus secūdo volumine. Dicemusq; pximo plu
ra coelestia. Interim manifestū videtur salubritatis argumētus: quoniā in meridiem etiā
spectatū sēp ante decidunt folia. Similis & in maritimis causa. Quibusdā locis afflat⁹
maris, noxi⁹: in plurimis idem vtilis. Quibusdā satis longinquo aspicere maria iucū dum
Propius admouere salis halitū iutile. Sitis & fluminū/stagnorūq; ratio. Nebulis adurūt: at æstuantia
refrigerāt opacitate: atq; etiā rigore gaudēt: q̄ dixim⁹. Quare expimētis optime credif. A coelo pxi
mū est terræ dixisse rationē haud faciliore tractu. Quippe nō eā arboribus cōuenit: & frugib⁹: plerūq;
nec pulla qualē habet cāpania: vbiq; optimavitibus. Aut q̄ tenues exalat nebulas. Nec rubrica mltis
laudata. Cretam in albēsiū/Pompeianorumq; agro/& argillam cunctis ad vineam generibus ante
ponūt: q̄q; ppingues/quod excipitur in eo genere inuicem sabulum album. In ticinēsi/ multisq; in lo
cis nigrum. Itemq; rubrum etiā pingui terræ permixtum infecū dum est. Argumenta quoq; iudicā
tium sēpe fallunt. Non vtiq; solum lætum est: in quo proceræ arbores nitēt: præterq; illis arboribus.
Quid enim abiete p̄cerius? Aut quæ vixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuriosa pabula pinguis
soli sēp indicium habēt. Nam quid laudatius germaniæ pabulis/& tamen statim subest harena te
nuissimo cespitem corio. Nec sēp aquosa est terra: cui proceritas herbarum. Non hercule magis q̄
pinguis adhærens digytis. Quod in argillis arguitur. Scrobes quidez regeſta in eos nulla complet: vt
densa/atq; rata ad hūc modum deprehēdi possit: ferroq; omnis rubiginem obducit. Nec grauis/aut
leuior iusto dephēditur pondere. Quod enim terræ pondus iustum intelligi potest. Nec fluminibus
aggeſta sēp laudabilis quādo senescant sata quēdam aqua. Sed neq; illa quæ laudaſ diu: præter q̄
salici vtilis sentitur. Inter argumēta stipulæ crassitudo est tāta alioquin in leborino campaniæ nobili
campo: vt ligni vice vtatur. Sed idem solum vbiq; arduū opere: difficile cultu: bonis suis acrius pe
ne q̄ vitijs cum affligit agricolam. Et carbūculis/quæ terra ita vocatur. Emēdarij vitem hac terra pu
tatur. Nam tofus scaber natura fricabilis expetif quoq; ab auctoribus. Virgilius & quæ filicē ferat non
improbat vitibus. Salsq; terræ multa melius credūt: tutiora vitijs innascentium animalium. Nec
colles opere nudātur: si quis perite fodiat. Nec campī omnes minus soles/atq; perflatus q̄ opus sit ac
cipiunt. Et quasdam prunis/ac nebulis pasci diximus vites. Omniū rerū sunt quēdā in alto secreta: &
suo cuiq; corde p̄uidēda. Quid q̄ mutaf sēpe iudicata quoq; ac diu comprehensa? In theſſalia cir
ca larissam emissio lacu frigidior facta ea regio est. Oleę desiderūt quæ prius fuerāt. Item vites aduri
qd nō antea thracia sensit admoto hebro. Et circa philippos cultura siccata regio mutauit coeli habi
tus. At in syracufano agro aduena cultor elapidato luto sole p̄didit fruges: donec regeſſit lapides. In
syria leuem tenui sulco imprimūt vomerem: quia subest saxum exurēs ēſtate semina. Iā in quibusdā
locis similes æstus: immodici/& frigoris effectus. Est fertilis thracia frugum rigore: & ēſtibus africa/
& egyptus. In chalchia rodiorum insula locus quidam est in tantum fœcūdus: vt suo tempore satum
demerant hordeum: sublatumq; protinus serāt: & cū alijs frugibus metāt. Glareosum oleis solū ap
tissimū in venafrano: pinguiſſimum in betica. Punica vina in saxo coquuntur. Cecubę vites in ponti
nis paludibus madent. Tanta est argumentorum/& soli varietas/ac differētia. Cēsar Vopiscus cū cau

vel pucina.

r iij.

Caſij Plynij ſecundi naturalis hiſtorie.

Vel roſeꝝ.

ſam apud cenſores ageret campos roſie dixit italiæ ſumẽ eẽ: i qbus pticas pridie reliãtas gramẽ opiet Sed non niſi ad pabulũ pbanũ. Non tñ indociles natura eos eſſe voluit: & vita cõfeſſa fecit etybi bona certa non fecerat. Quamobrem prius dicamus crimina.

¶ Genera terrarum:

CA.V.

Errarũ amaram ſiue macram ſi quis pbarẽ velit. Demonſtrãt eã atrã/degenerẽſq; herbẽ Frigidã autẽ retorride nata. Itẽ vliginoſam triſtia. Rubricã oculi. Argiloſã q̃ opĩ diffuſiſſima quæq; raſtros/ac vomeres ingëtibus glebis oneret: q̃q̃ aliqñ nõ qd opĩ:hoc & fruſtũ qui ſit aduerſũ. Item ecõtrario cineraceam/& ſabulũ albũ. Nã ſterilis dẽſa callo facile deprehendit: vel vno ictu cuſpidis. Cato breuiter/atq; e ſuo more vitia determinat. Terrã cariõſã caue ne veplauſtro ne vepecore ipellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tãtope reformidari: vt pe ne veſtigijs quoq; interdicit. Reddeamus ad ligni cariẽ/& inuenimus illa: quæ in tãtum abhominatur vitia: aridẽ: fiſtuloſã: ſcabre caneſcẽtis: exeſã punicoſã. Plus dixit vna ſignificatione q̃ poſſit vlla copia ſermonis enarrari. Eſt enim interptatione vitiorũ quadã nõ ætate. quẽ nulla in ea intelligi põt ſed natura ſua anus terra. Et ideo inſocũda oia: atq; et imbecilla. Idem agrum optimũ iudicat ad radicem montium planicie in meridiem excurrẽte: quæ eſt totius italiẽ ſitus. Terrã vero tenerã quẽ vocẽ pulla. Erit igiſ hæc optima/& opĩ ſatiua. Intelligere mō libeat dictã mira ſignificatione tenerã: & quicquid optari debet in eo vocabulo inueniẽſ: Illa tempatẽ vbertatis. Illa mollis: ſaciſq; culturæ: nec madida: nec ſitiẽs. Illa poſt vomerem niteſcẽs: qualẽ fons ingeniorũ. Homerus in armis ab eo cælata dixit: addiditq; miraculũ increſcẽtis: quĩs fieret in auro. Illa quã recẽtẽ exgrũt improbẽ alites vomerem comitãtes: coruiq; aratoris veſtigia ipſa rodẽtes. Reddaſ in hoc loco luxuriẽ quoq; ſententia/& aliqua in propoſitũ. Certe Cicerolux doctrinarũ altera Meliora inquit vnguẽta ſunt quẽ terrã q̃q̃ crocũ ſapiũt. Hoc enim maluit dixiſſe q̃ redolent. Ita eſt pfecto. Illa em̃ erit optima: quẽ vnguentũ ſapiet. Quod ſi admonẽdi ſumus: qualis ſit terræ color ille qui q̃ritur: contingit ſæpe etiã quieſcẽte ea ſub occaſu ſolis: in quo loco arcus cœleſtis deiecerit capita ſua. Et cũ a ſiccitate cõtĩnua imaduerit hymbre: tũc emittit illũ ſuũ halitũ diuinũ ex ſole conceptũ: cui cõpari ſuauitas nulla poſſit. Is eſſe odor in commota debet: reptuſq; neminẽ fallẽt: ac de terrẽ odore optime iudicabit. Talis fere eſt in noualibus cẽſa vetere ſilua: q̃ conſenſu laudaſ. Et in frugibus quidẽ ſerẽdis eadem terra vttilior intelligitur: quotiẽs intermiſſa cultura geuit quod in vineis nõ fit. Eoq; diligẽtius eligẽda eſt: ne vera exiſtat opinio eorũ: qui iam italiẽ terram exiſtimauere laſſam. Operis quidem facultas in alijs generib; conſtat e cœlo: nec poteſt araci poſt hymbres aliqua vbertatis vitio lẽteſcẽs. Contra in bizantio aſricẽ illum centena/& quinquagena fruge fertilem cãpum: nullis cũ ſiccus eſt arabilẽ tauris: poſt hymbres vili aſello: & a parte altera iugi anu vomerem trahẽte vidimus ſcindi. Terram em̃ terra emẽdari (vt aliqui p̃cipiunt) ſup tenuem pingui inieãta: aut gracili: bibulaq; ſup humidã/ac pinguem: demẽtia oparij eſt. Quid enim poteſt ſpare: qui talem colit.

vel ſatia.

*Cicero Lux doctri-
næ*

¶ De terra quã britãnia/& gallia amat.

CA.VI.

Lia eſt ratio: quã britãnia/& gallia inuenere alẽdi eam: ipã qd vocant margã. Spiſſior vbertas in ea intelligitur. Eſt aut qdẽ terræ adeps: ac velut glãdia in corporibus ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo. Non omiſere & hoc græci.

¶ De græcorum doctrina.

CA.VII.

Vid. n. intentatũ illis: Leucargyllion vocãt candidã argillã: qua in megarico agro vtũt. S; tñ in humida/frigidaq; terra. Illas gallias/ britãniasq; locupletãtis cũ cura dici conuenit. Duo genera fuerãt. Plura nup exerceri ccepta p̃ficiẽtib; igenijs. Eſt. n. alba ruſſa: columbina: argyllacea: tofacea: harenacea. Natura duplex: aſpa: aut pinguis. Expimẽta vtriuſq; in manus: vſuſq; geminus: aut vt fruges tãtum alant: aut eãdem/& pabulum. Fruges alitofacea alba: quẽ ſi ſit inter fontes repta eſt: ad infinitũ fertilis: verũ aſpa tractatu: & ſi nimia inieãta eſt exurit ſolũ Proxima eſt ruſſa: q̃ vocatur capumargos itermixto lapide terræ minutæ harenofæ. Lapis cõtundit in ipſo cãpo: primisq; annis ſtipula difficulter cœditur ppter lapides. Impendio tamẽ minimo leuitate dimidio minoris q̃ cãterẽ inuehitur. Inſp̃giſ rara ſale eam miſceri putãt. Vtrũq; hoc genus ſemel inieãtum in. l. annos valet: & frugum/& pãbuli vbertate.

¶ De terrarum generibus.

CA.VIII.

Vẽ pingues eſſe ſentiunt: ex ijs p̃cipue alba. Plura eius genera Mordaciſſimus qd ſupra diximus. Alterum genus albæ certẽ argẽtaria eſt. Petiſ ex alto i cẽtenos pedes actis plẽrũq; puteis ore anguſtatis intus vt in metallis ſpatiente vena. Hac maxime britãnia vtũt. Durant annis. lxxx. Neq; eſt exemplũ vlliũ: qui bis in vita hanc eidem iniecerit. Tertiũ genus candidæ glifchromargon vocãt. Eſt autẽ creta fullonia mixta pingui terra: pãbuli q̃ frugũ fertilior: ita vt meſ

se sublata ante semetem alteram lætissimum secetur. Dum in fruge est nullum aliud gramen emittit. Durat. xxx. annis dēfior iusto. Cymini modo strangulat solū. Columbinā galliā suo noīe glaucopelō appellat: glebis excitat lapidū mō. Sola gelatiōe ita soluit: vt tenuissimas brateas facit. Hęc ex equo fertilis. Harenacea vtūtur si alia nō sit: in vliginosīs verticibus & si alia sit: vbi hos gentius solos noui Vel harena mus: qui fertilissimū agrū colētes quacūq; terra infra tres pedes effossa/ & pedali crassitudine iēcta lētificēt. Sed ea nō diutius ānis. x. prodest. Hedui/ & pīctōes calce vberimos fecere agros. q̄ sane & oleis/ & vitibus vtilissima repit. Oīs aut marga arato iniiciēda est: vt medicamētū rapiat: & fimi desiderat aliquātulū. Quæ primo plus aspa/ & q̄ in herbas nō effundit: aliogn nouitate q̄cūq; fuerit soluz lædet. Ne sic q̄dem primo anno fertilis. Interest & quali solo q̄ratur. Sicca. n. humida melior: arido pinquis. Temperata alterutra creta/ vel columbina cōuenit.

De cineris vsu: & de fimo/ & quæ sata vberiorenterram faciant: & quæ vrant.

CA. IX.

Ranspadanis cineris vsus adeo placet: vt anteponāt fimo iumētōz: qđ quia leuissimū ē: ob id exurūt. V troq; tamē pariter nō vtūtur in eodem aruo: nec in arbutis cinere: nec quasdā ad fruges vt diximus. Sunt qui puluere quoq; vuas ali iudicēt: pubescentesq; puluerēt: & vitiū arborūq; radicibus aspgent. Quod certū est narbonēsi puītie & vindemias certū sic eo coq; quia plus puluis ibi q̄ sol confert. Fimi plures differentiē. Ipsa res antiqua. Iam apud Homerū regius senex agrū ita suis manibus lētificās repit. Arge⁹ rex in grēcīa excogitasse tradit. Diuulgasse vero hercules in italia: q̄ regi suo Stercuto Fauni filio ob hoc inuētum immortalitatē tribuit. M. Varro principatū dat turdorū fimo ex auariis. Quod etiā pabulo boum suū magnificat. Neq; alio cibo celerius pinguescere asseruerat. De nris moribus bene spare est: si tāta apud maiores fuere auaria: vt ex iis agri stercorentur. Proximū Columella calūbarij: mox gallinariis facit: natatiū alitū dānato. Cæteri auctores cōsensu humanas daper ad hoc in primis aduocāt. Alij ex iis pferunt hoīm potus in corioz officinis pilo madefacto. Alij p sese aqua iterū: largiusq; etiā q̄ cum bibitur admixta. Quippe Aduerte diligenter. plus iā ibi male domandū est: cum ad virus illud vini homo accesserit. Hęc sūt certamina: qbus inuicem ad tellurem quoq; alendam vtūtur homines. Proxime spurcitias suū laudāt. Columella solus dānat. Alij cuiuscūq; quadrupedis exitiosum. Aliqui columbarū pferūt. Proximū deinde caprarum est. Ab hoc ouium. Deinde bouū. Nouissimus iumentorū. Hæ fuere apud priscos differentiæ. Simulq; pcepta nō inuenio re tali vtēdi: quādo & hic vetustas vtilior: visumq; iam est apud quosdam prouintialiu in tantum abundante geniali copīa pecudum farine vice cribris superiniici: fetore: aspectuq; temporis viribus in quāda etiam gratiam mutato. Nup reptum oleas gaudere maxime cinere/ & calcariis fornacibus. Varro pceptis adijcit: equino quod sit leuissimum segetes alēdas. Prata vero grauiore: & qđ ex hordeo fiat: multasq; gignit hærbas. Quidam etiam bubulo iumētōz pferunt: ouillumq; capri no. Omnibus vero asininum: quoniā lentissime mandat. Econtrario vsus aduersus vtrūq; pñūciat. In ter omnes aut constat nihil esse vtilius lupini segete: priusq; silique aratro/ vel bidētibus versa: mani pulisue circa radices arborū/ vel vitiū obrutis. Etiam vbi nō sit pecus: culmo ipso/ vel etiā felice stercore arbutant. Cato sterc⁹ vnce fiat: stramēta: lupinū: paleas: fabilia: ac frōdes ilineas: quernasq; segete euellito. Ebulū/ cicutā/ & circū salicta herbam auctam/ vuluāq; ea susternito ouibus/ frōdēq; putridam. Vineā si macruerit: sarmēta sua cōburito: & itidem inarato. Itēq; vbi saturus eris frumentuz oues ibi delectato. Necnon & satis quibusdā ipsis pasci terrā dicit. Segetem stercoreāt fruges: lupinū: faba: vitia. Sicut ecōtrario cicer: quia vellit: & quia falsum est: hordeum: scēnū grēcū: eruuz. Hęc omnia segetem exurūt: & omnia q̄ velluntur. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exuri: & auena: & papauere arbitratur. Fimeta sub diuo cōcauo loco/ & qui humorē colligat stramēto inectane in sole arefcāt. Palo e robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innascent iis serpētes. Fimū miscere terræ plurimuz refert fauonio flante/ ac luna sitiēte. Id plēriq; prauē intelligūt a fauoniis ortu faciendū ac februario mēse tñ: cum id plēraq; sata alijs postulent mēsis. Quocūq; tpe fiat curādū vt ab occasu æquinoctiali flante vēto fiat luna decrefcēte/ ac sicca. Mirum in modū augetur vbertas affectusq; eius obseruatione tali.

De satione arborum: & q; auulsioe nascuntur arbores.

CA. X.

Bunde p dicta ratiōe cœli/ ac terrę. Nūc de his arboribus dicemus: quæ curā hoīm/ atq; arte pueniūt. Nec pauciora ppe sunt genera: tā benignæ naturæ grāz rettulim⁹. Aut. n. semine pueniūt: aut plātis radicis: aut ppagine/ aut auulsioe: aut furculo/ aut ifito: & cōfecto arboris tūco. Nam folia palmarū apud babylonios feri: atq; ita arborē puenire. Trogū credidisse demitor. Quædā pluribus generibus feruntur: qđā omnibus. At plēraq; ex iis natura ipsa dōcuit: & in primis semen ferere: cum decidens/ exceptūq; terra viuisceret. Sed qđā non aliter pueniūt

r. diij.

Caui Plinii secundī naturalis hīstorie.

vt castaneę iuglādes: cēduis duntaxat exceptis. Ex semine autem q̄q̄ dissimili ea quoq; q̄ & alijs mōs
dis ferunt: vt vites/ & mala/atq; pyra. Nanq; ijs p semine nucleis: nō vt supradictis fructus ipe. Et me
spila semine nasci possunt. Omnia hęc tarda puctu/ac degenerantia/ & insito restituenda. Interdum
etiam castaneę. Quibusdam natura cōtra omnino non degenerandi quoquo modo ferātur: vt cupres
sis: palmis: lauris. Nanq; & laurus pluribus modis feritur. Genera eius diximus. Ex ijs augusta/ & ba
calis/ & pinus similitudo ferūt. Baccę mēse ianuario aquilonis afflatu siccāte legūtur: expandūturq;
rarę: ne calefiant aceruo. Postea quidam fimo ad ferendum paratas/vrina madefaciūt. Alij in qualo
pedibus in pfluente deculant: donec auferatur cutis. Alioqn vligo infestat: nec patit nasci. In sulco
repastinato palmi altitudine vicenę fere aceruatim mense martio. Eędem & ppagine ferunt. Triū
phalisq; talea tātum. Myrti genera omnia in cāpania baccis ferūt. Romę ppagine tarētina. Demo
critus & alio mō feri docet: grādissimis baccas: tuis leuiter ne grana frangātur: eaq; in trita reste cir
cunligari: atq; ita feri: parietes fore dēsitatis: ex quo virgulę differātur. Sic & spinas sēpis causa ferūt
tomice moris spinarū circūlita. Pilas aut laurus & myrti inopia a trimatu tempestiuum est transfer
re. Inter ea quę semine ferūt. Mago innucibus operosus est. Amygdalę in argilla molli meridiem
spectati feri iubentur. Gaudere eas in dura/calidaq; terra. In pingui/ & humida mori/ac sterilesce
re. Serendas q̄ maxie falcatas/ & e nouella: fimoq; diluto maceratas p triduū: aut pridie q̄ serant aq̄ mul
sa. Mucrone defigi aciem lateris. In aquilonem spectare: ternas simul serēdas: triāguli ratiōe: palmo
inter se distantes: denis diebus adaquari: donec grandescāt. Iuglādes nuces porrectę feruntur com
missuris iacentibus. Pineę nucleis septenis fere in ollas perforatas additis: aut vt laurus quę baccis
feritur. Citrea grano/ & ppagine. Sorba semine & a radice plāta/ & aulsione pueniūt. Sed illa in calis
dis. Sorba & in frigidis/ & humidis. Natura & plantaria demonstrauit: multarum radicibus pululare
sobole densa/ & pariente matre/ quas enecet. Eius quippe ymbra indigesta premitur: vt in lauris: pu
nicis: platanis: cerasis: prunis. Paucos in hoc genere ramī parcut soboli: vt vlmorū: palmarūq;
Nullis vero tales pulluli proueniūt: nisi aquarum radices amore solis/atq; hymbris in sua tellure spa
tiantur. Omnia ea nō statim moris est in sua locari: sed prius nutrici dari: atq; in seminarijs adolesce
re: iterumq; migrare. Qui transitus mirum in modum mitigat etiam siluestres: siue arborū quoq; vt
hominum natura nouitatis/ac peregrinationis auida est: siue discedētes virus relinquunt: mansues
cuntq; tractatu/ ceu ferę duz radici/ auellitur plāta. Et aliud genus simile natura prēmōstrauit. Auul
siq; arboribus stolones vixere. Quo in genere/ & cum parui sunt auelluntur: partemq; aliquam e ma
tris quoq; corpore auferūt secum fimbriato corpore. Hoc modo plantantur punice: coryli: maii: for
bi: mespili: fraxini: fici. In primisq; vites. Cotoneū ita satum degenerat. Ex eodez inuētū est: furculos
abscisos ferere hoc primo sēpis causa factum sambucis: coroneo/ & rubis depactis. Mox & cultura
vt populis: alnis: salici. Quę vel inuerso furculo feritur. Iam eā ibi disponuntur: vbi libeat esse eas.
Quamobrem seminarij curam ante cōuenit dici: q̄ transeat in alia genera. Nanq; & huic principio
eligi solum refert. Quoniam nutricem indulgētiorem esse: q̄ matrem sēpe conuenit. Sic ergo siccus/
succosusq; bipalio subactum: aduenis hospitale: & q̄ simillimum terrę: in quam transferendum sit.
Ante omnia elapidatum: munitumq; ad incursum etiam gallinacei generis. Quam minime timosus
ne penetrans sol exurat fibras. Interuallo sexquipedum feri: ne se inter se cōtingant: & noceant. Prę
ter alia vitia etiam verminosa fiunt: ideo sarriri conuenit sēpius: herbasq; auelli. Pręterea semina ip
sa fruticātia supputare: ac facilem pati consuescere. Cato/ & frucis crates imponi iubet altitudine ho
minis ad solem recipiendū: atq; integri culmo ad frigora arcēda. Sic pyrorū malorūq; semina nutri
ri. Sic pineas nuces. Sic cupressos semine sētas/ & ipsas. Minimis id granis cōstat: vt vix perspici q̄da
possint. Non omittēdum naturę miraculum. Ex tam paruo gigni arbores: tāto maiore tritici/ & hor
ture opatio. dei grano: ne quis fabam ruptet. Quid simile originis suę habent malorum/pyrorūq; semina. His
principijs respuentem secures materiem nasci indomitam ponderibus immēsis plā: arboris velis tur
ribus/murisq; impellendis arietibus. Hęc est natura eius. Hęc potētia. Sup omnia erit e lachryma na
sci aliquid: vt suo loco dicem⁹. Ergo e cupresso fœmina (mas enim vt diximus nō gignit) pilulę colle
ctę: quibus docui mēsis siccantur sole: ruptęq; emittunt semen formicis mire expetitur: amplia
to etiam miraculo tātuli aialis cibo absumi natale tantarū arborū. Serit mense aprili area æquata cy
lindris: aut volgiolis densum: terraq; cribris supcernit pollicis crassitudine. Cōtra immane pōdus at
tollere: se nō valet: retoquetur q̄ sub terra. Ob hoc parcutur vestigijs. Leniter rigatur a solis occasu in
trinīs diebus: vt equaliter bibat: donec erumpāt. Differūt post annū dodrantali filo custodita tem
perie: vt viridi cœlo ferātur: ac sine aura. Mirūq; dictu piculum tñ eo die est: si rotauerit q̄tulūcunq;
hymbrē: aut si afflauerit. De reliquo tutę sūt ppetua securitate. A quasq; postea odere. Et zinzifa gra
no feruntur mense aprili. Tuberes melius inferūtur in pruno siluestri/ & malo cotoneo. Et in calabria

Mirabilesna
ture opatio.

ea est spina siluestris: quicquid optime & myxas recipit: vtiliter & sorbos.

De transferendis seminariis: & vlmis ferendis & scrobibus.

CA. XI.

Dantas ex seminario transferre in aliud prius quam suo loco ponant operose precipi arbitror: licet translatione folia latiora fieri spondeant. Vlmorum prius quam folio vestiant. Samara colligenda est circa martias Kalendas, cum flauescere incipit. Deinde biduo in umbra siccata serenda densa in refracto terra super minutatim cribrata crassitudine quam in cupressis. Pluuie si non adiuuent: riganda. Deferenda ex arca: venis post annum in vlmaria intervallo pedali in vnaquaque partem. Maritas vlmis autumno serere vtilius: quia carent semine. Nam et e plantis serunt. In arbutum quinquennies suburbe transferuntur: aut (ut quibusdam placet) quicquid vicinum pedum esse coeperit sulco qui nouenarius dicitur: altitudine pedum trium: pari latitudine: & eo amplius circa positas pedes terni undique: et folio adaggerant. Arulas id vocant in campania. Intervalla ex loci natura sumuntur. Aridiores ferendas in campestribus conuenit. Populos & fraxinos quia festinantius germinant disponi quoque maturius conuenit. Hoc est ab idibus februarii plantis & ipsas nascentes. In disponendis arboribus arbutis: ac vineis quinquennialis ordinum ratio vulgata & necessaria: non per flatu modo vtilis: verum & aspectu grata quocumque modo intueare in ordinem se porrigere versu. Populis eadem ratio semine qua vlmis ferendi: transferendi quoque & seminariis eadem & siluis. Ante omnia igitur in similes transferri terram aut meliorem oportet. Nec e tepidis aut precocibus infrigidis aut serotinis situs: ut neque ex istis. Presodere scrobes ante (si fieri posset) tanto: donec pingui cespite obducant. Mago ante annum fieri iubet: ut solem pluuiaque conbibant: aut si conditio largita non sit: ignes in medio fieri ante menses duos: nec nisi post hyemes in his feri. Altitudinem earum in argilloso aut duro solo trium cubitorum esse in quaque parte. In pruinis palmo amplius: & vbiq; caminata fossura ore compressiore sint. Nigra vero terra duo cubita & palmum quadratis angulis. Eadem mensura graeci auctores consentiunt: non altiores quino semipede esse debere: nec latiores duobus pedibus. Nunc vero sexquipedem minus alto: quam in humido solo ad vicina aquae perueniat. Cato si locus aquosus sit inquit latas pedes ternos. In faucibus imisq; palmum & pedem: altitudine quattuor pedum: eas lapide costerni: aut si non sit perticis salignis viridibus. Si neque eae sint: sarmentis: ita ut altitudinem semipedem trahant. Nobis adificandum videtur ex praedicta arborum natura ut altius dimittantur eae: quae summa tellure gaudent: tanquam fraxinus: olea. Haec & similia quaternos pedes oportet demitti. Ceteris sat est si altitudinis pedes ternos effecerint. Excide inquit radicem istas Papyrius cursor imperator ad terrorem praefinitorum praetoris. Destringi securius se teste innoxius abradi partes: quae nudauerint terra. Aliqui lepidos rotundos subicij malunt: qui & contineant humores & transmittant. Non item planos facere: & a terreno arcere radicem existimantes. Glarea substrata inter vtriusque sententia fuerit. Arborem nec minorem bima nec maiorem trima transferri quidam precipiunt. Alij cum annum impleat. Cato crassior quinq; digytis non omittit. Idem si abstineret meridianam caeli partem assignare in cortice: ut translata ipsa assuetis statueretur oris: ne aquiloniae meridianae oppositae solibus finderentur: & algerent meridianae aquilonibus. Quod e diuerso affectat etiam quidam in vite ficoque permutantes in contrarium. De floribus enim folia ita fieri: magisque protegere fructum & minus amittere: sicumque sic etiam scansilem fieri. Plerique id demum cauere: ut plaga deputati cacuminis meridiem spectet: ignari fissuris nimij vaporis opponi. Id quidem in hora diei quintam vel octauam spectare maluerim. Aequale latet non neglegendum: ne radices mora inhaerescant: ne ve a septentrionibus: aut ab ea parte caeli usque ad exortum brumalem vero flante effodiantur arbores: aut certe non aduersum ipsas ventis radices praebantur. Propter quod emoriuntur ignaris cause agricolis. Cato omnes ventos & hyemem quoque in tota translatione damnat. Et hoc perdit quicquid plurimum terrae in qua vixerint radices coherere: ac tota cespite circuligari. Cum ob id Cato in corbibus transferri iubeat. Proculdubio vtilissime quidem summam terram contempe subdi. Quidam punicis malis substrato lapide non rumpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas ponit melius. Arborem ita locari: ut media sit totius scrobis necessarium. Ficus si in sicilia bulborum hoc genus est seris: ocissime ferre tradit pomum: neque vermiculationi obnoxium. Quo vitio non carent reliqua poma similiter sata. Radicum eius magnam adhibendam curam ut exemptas appareat non auulsas quis dubitet: Qua ratione & reliqua confessa omittimus. Sicuti terram circa radices festucato spissandam. Quod Cato primum ea re esse censeat. Plagam quoque a trunco obliti fimo: & folijs pligari precipiens.

Aduerte.

De intervallis plantandarum arborum: & vmbreis: & stillicidijs:

& vbi plantari debeant.

CA. XII.

Vic loci pars est ad intervalla pertinet. Quidam punicas & myrtos & lauros densiores seri iussu ferunt. In pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo: vel magis etiam pyros: magisque amygdalas: & ficus. Quod optime diiudicabit ramorum altitudinis ratio: locorumque & vmbra cuiusque arboris.

Caui Plinii secundi naturalis historie.

Attende.

ris: quoniam has quoque obseruari oportet. Breues sunt quibus magnarum arborum: quod in orbem ramos circinēt: ut in malis pyrisque. Eadem enormes cerasis: lauris. Iam quaedam umbrarum proprietates. Iuglandium grauis & noxia: etiam capiti humano: omnibusque iuxta satis. Necat germina & pinus: sed vetis utraque resistit: quoniam & protecta vinearum ratione egent. Stillicidia pignus/ quercus/ ilicis/ ponderosissima. Nullus cupressi: umbra minima: & in se circumuoluta. Ficoque leuis quibus sparsa: ideoque inter vineas seri non videntur. Vlmorum leuis: etiam nutriendis quaecumque opacat. Sed attico hec quoque videtur e granissimis: nec dubito si emittantur in ramos. Constricta quidem ulmi noxiam esse non arbitror. Lucida & plantani quae crassa. Licet gramine credere non soli: haud alia laetius operiente toros. populo nulla ludentibus folijs. Pinguis aluo: sed pascet sata. Vitis sibi sufficit: mobili folio: iactuque crebro solem umbra temperans. Eodem graui protegens in hymbrae. Omnium fere leuis umbra: quoque pediculi longi. Non fastidienda haec quoque scientia: atque non in vltimis ponenda: quando quibusque satis umbra aut nutritrix aut nouerca est. Iuglandium quidem pinorumque & picearum & abietis quacumque attigere: non dubie venenum est. Stillicidij breui diffinitio est. Omnium quae proiectu frondis ita diffundunt: ut per ipsas non defluant hymbres: stilla saeva est. Ergo plurimum intererit hac in questione terra in qua seremus: in quantum arbores quasque alat. Iam per se colles minora quaerunt interualla. Vtosis locis crebriores feri conducit. Olea tamen maximo interuallo. De qua Catonis italia sententia est. In. xxv. pedibus minimum: plurimum. xxx. feri. Sed hoc variatur locorum natura. Non alia maior in betica arbor. In africa vero fides penes auctores erit. Moliarias vocari multas narrat a potere olei quod ferant annuo prouentu. Ideo. lxxv. pedes. Mago interuallo dedit vndique: etiam in macro solo ac duro atque ventoso. Cum minimum. xlv. Betica quidem vberissimas messes inter oleas mittit. Illam inscitam pudenda esse conueniet: & adultas inter sese luctari iusto plus: & in senectam praecipitare: aut plerumque ipsis: qui posuere coarguentibus imperitia suarum totas excidere. Nihil est foedius agricolis: quam gestem rei penitentia multo iam ut prester laxitate delinquere.

¶ Quae arbores tarde crescunt: & quae celeriter: & de sabina.

CA. XIII.

Vaedam autem natura tarde crescunt: & in primis semine tantum nascuntia: & longo quo durantia. At quae cito occidunt velocia sunt: ut ficus: punica: prunus: malus: pyrus: myrtus: salix: & tamen antecedunt diutius. In trimatu enim fere incipiunt ostendentes & ante. Ex ijs letissimam pyrus. Ocissima omnium cyperus & pseudocapri frutex. Protinus enim floret: semineque profert. Oia vero a celerius adolefcunt stolonibus ablatis: vnaque in styryem redactis alimentis Eadem natura: & pro pagines docuit. Rubi namque curuati gracilitate & simul proceritate nimia defigunt rursum in terram capita. Iterumque nascuntur ex sese repleturi oia: nisi resistat cultura: pro rorsus ut possint videri homines terrae causa geniti. Ita pessima atque execranda res pro paginem tamen docuit: atque radicemque acquiri viridem. Eadem autem natura est hederis. Cato pro pagari propter vitem tradit ficum: oleam: punicam: malos: genera oia. Laurum: prunos: myrtus: nuces auellanas: & praenestinas: platanum. Propagationum duo genera: ramo ab arbore depresso in scrobem quattuor pedum quoque: & post biennium amputato flexu: plantaque translata post trimatum quas si longius ferre libeat: i qualis statim aut vasis fictilibus defodere pro pagines aptissimum: ut in ijs tractat ferant. Alter genus luxuriosius: radices in ipsa arbore sollicitando traiectis per vasa fictilia: vel qualosramis/ terraque circum pactis: atque hoc blandimento impetratis radicibus: inter poma ipsa & cacumina (i summa. n. cacumina hoc modo petuntur audaci ingenio) arborem aliam longe a tellure faciendi. Eodem quo supra biennij spatio abscissa pro pagine: & cum qualis illis sata. Sabina herba pro pagie seritur: & auulsione Tradunt fece vini aut e parietibus latere tuso mire ali. Iisdem modis rosmarinum ferunt: & ramo: quam neutri semen Rododendron pro pagine & semine.

¶ De satione arborum: & insitione: & quo inuenta sit tenera inferendi implastratio.

CA. XIII.

Emine quoque inserere natura docuit rapti auium fame deuorato: solidoque & alui tepore madido cum foecundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborum lecticis: & vetis saepe trallato ali quas corticum rimas. vnde vidimus cerasum in salice: platanum in lauro: laurum in ceraso: & baccas simul discolores. Tradunt & monedulam condentem semina in thesauros cauernarum eiusdem rei pro bere causas. Hinc nata inoculatio sutorie simili fistula aperiendi in arbore oculum cortice exciso: semineque includendi eam fistula sublatum ex alia. In ficis autem & malis haec fuit inoculatio antiqua. Virgiliana quirit simum in nodo germine expulsi corticis: gemamque ex alia arbore includit. Et haec tenus natura ipsa docuit. Insitione autem casus magister alius: & pene numerosior adhuc modus. Agricola fedulus causa sepius munimento cingens: quo minus putresceret sudores limis subdidit ex hedera. At illae viuaci morfus apphese/ suam ex alieno fecere vitam: apparuitque truncum esse per terra. Auferit ergo serra equaliter supficies leuigat falce truncus. Ratio postea duplex. Et prima inter corticem lignumque inserendi. Timebant prisci i

truncū findere. Mox inforare ausi medio. Ipsiq; medullę calami imprimēbant vnum inferentes. Neq; enim plures cupiebat medulla subtilior. Postea ratio vel senos adiecit mortalitatem eorum ex numero succurrere p̄suasa per media trunco leniter fisco: cuneoq; tenui fissurā custodiente: donec cuspidatim decius descendat in rimam calamus. Multa in hoc seruāda. Primum omniū quę patiat̄ur coitum talem arbor & cuius arboris calamus. Varie quoq; & nō iisdem partibus. Subest oibus succus. Vitis sicq; media sicciora: & e summa parte cōceptus. Ideo illinc furculi petūt̄ur. Oleis circa medias succus: inde & furculi. Cacumina sitiunt. Facilię coalescunt. Quibus eadem corticis natura: quęq; pariter florentia eiusdem borę gignationem succorumq; societatem habēt. Lēta em̄ res quotiēs humidis repugant sicca: mollibus corticem duri. Reliqua obseruatio ne fissura in nodo fiat. Repudiat quippe aduenam inhospitalis duritia: vt in parte nuditissima: ne lōgior multo tribus digytis: ne obliqua ne translucēs. Virgilius ex cacumine inferi vetat. Certūq; est ab humeris arborū orientem æstiuū spectantib⁹ furculos petendos: & e feracibus & e germine nouello: nisi vetustate arbori inferant̄. Ii em̄ robustiores esse debēt. Pręterea vt pręgnātes. hoc est germinatione turgētes: & qui parere illo sperauerit anno. Bimi atq; nec tenuiores digyto minimo. Inferunt̄ autē & inuersi cum id agitur: vt minor altitudo in latitudinem se fundat. Ante omnia gemmātes nitere conueniet nihil vsq; vlcerosū esse aut retorridum: Spei fauet medulla calami commissurę: si in matre ligni corticisq; iungatur. Id enim satius q̄ foris cortici æquari. Calami exacutio medullas ne nudetur. Tenui tamē fistula detegat̄: vt fastigatio leui descendat cuneo tribus non amplior digytis. Quod facillime cōtingit tinctum aqua radentibus ne excutiat̄ in vēto: ne cortex a ligno decidat alterutri. Calamus ad corticem vsq; suū deprimat̄. Ne laxet̄ dum deprimat̄: ne ve cortex explicet̄ in rugas. Ideo lachrymantes calamos inferi nō oportet. Non hercule magisq; aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex. Hoc vitali defectu nō humescit neq; concorporat. Id etiā religionis seruant: vt luna crescentē calamus vtrāq; deprimat̄ manu. Et alioquin in hoc opere duę simul manus minus nitunt̄ necessaria temperamēto. Validius enim de messis tardius ferunt: fortius durant. Contrarium ex diuerso: ne hiscat nimium rima: laxeq; capiat: aut ne parū exprimat: aut cōpressum necet. Hoc maxime pręcauendum. vt pręualide accipientis trunco in media fissura relinquant̄. Quidā vestigio fissurę falce in truncis facto falce p̄ligant marginem ipsum. Postea cuneos figunt cōtinēte vinculo libertatē dehiscedi. Quādā in plantario insita eodem die transferunt. Si crassior truncus inferat̄: inter corticem & lignū inferi meli⁹ cuneo optime osseo: ne cortice rumpatur laxato. Cerasi libro dempto findūt̄ur. Hę solę & post brumā inferunt̄: dēpto libro habēt velut lanuginem: quę si cōprehendit̄ insitum: putrefacit. Incolumi cuneo adactum vtilissime astringitur. Inferere aptissimum q̄ p̄ximū terrę patiat̄ nodorum trunciq; ratio. Eminere calami sex digytorū lōgitudine nō amplius debent. Cato argille vel cretę harenam finumq; bubulum admiseri: atq; ita vsq; ad lētozem subigi iubet: idq; interponi & circūlini. Ex ijs quę cōmētatus est facile apparet illa ætate inter lignū & corticem: nec alio mō inferere solitos: aut vltra latitudine duū digytorū calamos dimittere. Inferi aut̄ pręcepit pyra ac mala per ver: & post solstitium diebus. I. post vindemiam. Oleas autem & ficos per ver tātum luna sitiēte hoc est sicca. Pręterea post meridiem ac sine vento austro. Mirum q; non contentus insitum munisse: vt dictum est: & cespitem ab hymbre frigorebusq; p̄texisse: ac mollibus bisidorum viminū fascibus: lingua bubula (herbe id genus est) insup obtegi iubet: eamq; illigari opertā stramētis. Nūc aut̄ abunde arbitres paleato luto libro farcire duos digytos incito extāte. Verno inferentes tempus vrgēt incitantibus se gēmis: pręterq̄ in olea: cuius diutissime oculi parturiūt: minimumq; succi habēt sub cortice: q̄ nimis insitis nocet. Punica vero & ficū q̄q; alias sicca recraftinare minime vtile. Pyrū v̄ florentē inferere licet: & in maium quoq; mēsem p̄tendere insitionē. Quod si lōgi⁹ afferāt̄ur pomorum calami rapo infixos optime custodire succum arbitrāt̄ur. Seruariq; inter duos hymbrices iuxta riuos vel piscinas vtrinq; serra obstructos.

De vite inferenda.

CA. XV.

Vitum vero in scrobibus siccis stramēto opertos ac deinde terra obrutos: vt cacumine exstant. Cato vitē tribus modis inferit. Pręfēctā findi iubet per medullam. In eam furculos exacutos vt dictu addi: medulas iungi. Altero vt ijs sese vites contingant: vtriusq; in obliquum latere cōtrario adrafo iunctis medullis colligari. Tertium genus est: terebrare vitē in obliquum ad medullam: calamosq; addere lōgos pedes binos: atq; ita ligatum insitū in tritaq; illitum operire terra calamis subrectis. Nostra etas correxit vt gallica vteret̄ terebra: quę excavat nec vrit: quoniam adustio omnis hebetat: atq; vt gēmafcere incipiens ligetur calamus. Nec plus q̄ binis ab insito emineat oculis vimeo vimine alligatus: binaq; circundaret̄ acie a duabus partibus: vt inde potius distillet humor: qui maxime vites infestat. Deinde cum eualuisset flagella pedes binos: v̄n-

Caſſi Pliny ſecundi naturalis hiſtorie.

culum inſiti incideretur vbertati craſſitudine permiſſa. Vitibus inferendis tempus dedere ab æqui noctio autũno ad germinationis initia. Satiũ plãtũ filueſtrium radicibus inferũtur natura ſicciori bus. Sic enim ſatiũ filueſtribus inferant: degenerant in fertilitatem. Reliqua cœlo cõſtant. Apriffi ma inſitis ſiccitas. Huius enim remediũ appoſitis ſictilibus vaſis modicus humor per cinerez diſtil lat. Inoculatio rores amat leues.

¶ De emplaſtratione.

CA. XVI.

Emplaſtri ratio & ipſa ex inoculatione nata videri poteſt. Craſſo autũ maxime cortici con uenit ſicut eſt ficis. Ergo amputatis omnib⁹ ramis ne ſuccum auocet. Nitidiſſima in par te quaꝑ præcipua cernant hylaritas: exempta ſcutula ita ne deſcēdat vltra ferruꝝ cortici imprimitur ex alia cortex par cum ſui germinis mamma: ſic compage deſata vt cicatrici locus nō ſit: & ſtatim vnitas fiat: humorẽ non afflatum recipiẽs: nihilominus tamẽ & luto munire & vinculo melius. Hoc genus nō pridẽ repertum volunt qui nouis moribus fauẽt. Sed id etiam apud veteres græcos inuenit: & apud Catonem: qui oleam ſicumq; ſit inferi iuſſit menſura etiam præſini ta ſecundum reliquam diligentia ſuam. Cortices ſcalpro excidi quattuor digytoruꝝ longitudine: & trium latitudine. Atq; ita coagmentari & illa ſua intrita oblini. Eadeꝝ ratione & in malo. Quidã huic generi miſcuere fiſſuram in vitibus exempta cortice teſſalla ſurculo a latere plano adigendo. Tot modis inſitam arborem. Vidimus iuxta tyburtes tiliam omni genere pomorũ onuſtã alio ramo nu cibis: alio baccis: aliunde vite: ſicis: pyris: punicis: malorumq; generibus. Sed huic fuit brevis vita. Nec tamen omnem experimentis aſſequi naturam poſſumus. Quãdam enim naſci niſi ſpõte nullo modo queunt. Eaꝑ imitibus & deſertis tantum locis proueniunt. Capaciffima inſitorum omnium dicitur platanus: poſtea robur. Verum vtraꝑ ſapores corrumpunt. Quẽdam omni genere inferun tur: vt ficus & punice. Vitis non recipit emplaſtra: nec quibus tenuis ac caducus rimofuſq; cortex. Neq; inoculationem ſiccæ aut humoris exigui: fertiliffima omniũ inoculatio: poſtea emplaſtratio. Sed vtraꝑ inſiſſima: & quæ cortice nituntur tãtum: vel leui aura ociffime deplãtant: inferere ſiſ ſiſſimum & fœcundius q̃ ferere.

¶ Exemplum huius rei.

CA. XVII.

Non eſt omittenda raritas vnius exempli. Corellius equeſ romanus A teſte genitus inferu it caſtaneã ſuomet ipſã ſurculo in neapolitano agro. Sic facta eſt caſtanea quæ ab ipſo no men accepit inter laudatas. Poſtea hæres eiſdem libertus corellianam iterum inferuit. Hæc eſt inter eas differentia: illa copioſior. Hæc corelliana melior. Reliqua genera caſus ingenio ſuo excogitauit: ac defraçtos ferere ramos docuit: cum pali defixi radices cepiſſent. Multa ſic feruntur. In primisq; ficus oĩbus quidẽ alijs modis naſcens: præterq; talea. Optime quidem ſi va ſtiore ramo pali modo exacuto adigatur alte exiguo ſuper terram relicto capite: eoꝑ ipſo harena cooperto. Ramo feruntur & punica palis laxato prius meatu: itẽ myrtus. Omnium horum lōgitudi ne trium pedum: craſſitudine minus brachiali. Cortice diligenter ſeruato: trunco exacuto. Myrtus & talei feritur. Morus talea tantum: quoniam in vltimo ea inferi religio fulgurũ phibet. Quapropter de talearum ſatu nunc dicendum eſt. Seruandum in eo ante omnia: vt taleẽ ex feracibus fiãt arbori bus: ne curuẽ: ne ſcrabẽ: aut bifurcẽ: ne ve tenuiores q̃ vt magnum impleant: ne minores pedalibus vt illibato cortice atq; vt ſectura inferior ponat ſemper: & quod erit ab radice: accumuleſq; germi natio terra: donec robur planta capiat.

¶ De cultura talearũ: & quibus tẽporibus inſitio fiat.

CA. XVIII.

Quæ cuſtodienda in talearum cultura Cato iudicauerit: ipſius verbis optime præcipem⁹. Taleas oleaginas quas in ſcrobe ſaturus eris: tripidaneas facito diligẽterq; tractato neli ber labore: cũ dolabis aut ſecabis. Quas in ſeminario ſaturus eris: pedale facito. Eaſ ſic i ſerito: loc⁹ bipaliõ ſubact⁹ ſit: beneq; gluttus. Cũ taleã dimittis pede taleã opprimito. Si parum de ſcendat maleo aut mateola adiçito: cauetoq; ne librum ſcindas. Cũ adiçis palo prius locũ ne fece ris quo taleam demittas. Ita meli⁹ viuet talea. Et vbi trimæ ſunt: tũ deniq; curẽ ſint: vbi liber ſe ver tet. Si in ſcrobibus aut in ſulcis ſeras: ternas taleas pōto. Eaſ diuaricato ſuper terram nec plus quat tuor digytis. Tranſuerſo ſemine vel oculis ſerito. Diligẽter eximere oleam oportet: & radices q̃ plu rimas cũ terra ferre. Vbi bene radices operueris: calcare bene: ne quid noceat. Si quis quærat qũ tẽ pus oleæ ſerendæ: ſit: agro ſicco p ſementẽ: agro lęto per ver. Oliuetum diebus. xv. ante æquinoctiũ vernũ incipito putare. Ex eo die dies. xl. recte putabis. Id hoc mō putato. Qua loc⁹ recte ferax erit: quẽ arida erunt: & ſi quid ventus interfregerit in ea omnia eximito. Qua locus ferax non erit id plus concidito: aratoq; bene: enodatoq; Stirpes leues facito: circum oleas autũno ablaqueato: & ſtercus adiçito. Qui oliuetum ſepiffime & altiffime miſcebit: is tenuiffima radices exarebit. Radices ſi ſu

Vel ramo.

Vel inde om
nia ea.
Vela digyto.

sum abibunt crassiores fiet: & eo in radices vires oleæ abibunt. Quæ genera olearum vel in quo genere terre vivere & feri debeant: spectariq; oliueta: diximus in ratione olei. Magno icolle & siccis & argilla & inter autumnum & brumam. Quod precepisse eum africæ intelligit. Italia quidē nunc vere maxime ferit. S3 & autūno si libeat. Post æquinoctium. xl. diebus ad vergiliarum occasum. xliij. soli dies sunt: quibus feri noceat. Africæ peculiare quidē in olcastro est inferere. Quadam æternitate consenscunt proxime adoptione virga emissa: atq; ita alia arbore ex eadē iuuenescēte. Iterumq; & quoties opus sit: vt eius eadē oliueta cōstet. Inferitur autē oleaster calamo & inoculatione. Olea vbi quercus effossa sit male ponitur: quoniam vermes qui raucae vocantur in radice quercus nascuntur & transeunt. Non inhumane taleas aut siccare prius q̄ ferantur vtilius compertum. Vetus oliuetū ab æquinoctio verno intra vergiliarum exortum interradi alternis annis melius inuētum. Itē muscus circū dare radici. Circūfodi autē omnib⁹ ānis a solstitio duum cubitorum scrobe pedali altitudine. Stercorari tertio anno. Mago idē amygdalas ab occasu arcturi ad brumā feri iubet. Pyra nō eodē tempore omnia tpe oīa: quoniā neq; floreat. Eodē oblonga aut rotunda ab occasu vergiliarum ad brumā. Reliqua gñā media hyeme ab occasu sagittæ subsolanū aut septētrionem spectantia. Laurum ab occasu aquile ad occasum sagittæ. Confessa enim de tempore ferēdi quæ ratio est vere & autūno. Id ex magna parte fieri decreuere. Est & alia hora circa canis ortus paucioribus nota: quoniā nō omnib⁹ locis utilis pariter itelligit. S3 haud omittenda nobis: nō tractus alicuius rationē: verum naturę potius indagantibus. In cyrenaica regione sub æthesiarū statu conferunt. Necnō & in græcia oleā maxime in laconia. Co insula & vites tunc ferit. Cæteri apud græcos inoculare & inferere nō dubitant. S3 arborē nō ferunt. Plurimūq; in eo locorū natura pollet. Nāq; in egypto omni ferunt mense: & vbi cūq; hymbres æstiuī nō sunt: vt in india & ethiopia. Necessario post hæc autumno feruntur arbores. Ergo tria tēpora eadem germinationis ver & canis arcturiq; ortus. Neq; enim aīalium tantū est ad coitum auiditas: sed multo maior est terrę ac satorum omniū libibo. Qua tēpestiue vt plurimū inest conceptus. Peculiare vtq; in insitis cum sit mutua cupiditas vtrinq; coeundi. Qui ver probant: ab æquinoctio statim admittunt: prædicātes germina parturite: ideo faciles corticum esse amplex⁹. Qui præferunt autūnum ab arcturi exortum: quoniam statim radice quandam capiāt: & ad ver parata veniāt: atq; nō protinus: germinatio auferat vires. Quædam tamen statutum tempus anni habent vbiq; vt cerasi & amygdalæ circa brumam ferēdi vel inferēdi. De pluribus locorū situs optie iudicabit. Frigida & aquosa verno conferi oportet. Sicca & calida autūno. Cōmunis qdē italię ratio tēpora ad hūc modū distribuit. Mora ab idibus Februarijs in æquinoctiū. pyra in autūnū: ita vi brumā. xv. ne minus diebus antecedāt. Malis æstiuīs & cotoneis. Item sorbis prunis post mediā hyemē in idus februarias. Silique græcę & persici ante brumā per autūnū. nūcibus iuglādi & pineæ & auelanę græcę atq; castanę a Kalen. Martijs ad idus easdem. Salici & geniste circa martias Kalē. Hæc in siccis semine: illam in humidis virgā feri diximus.

Vel proxima adoptioni.

¶ Quæ arbores societate gaudeant: & de disciplina ablaqueandi & accumulandi.

CA. XIX.

Est etiam nunc noua inferēdi ratio: ne quid sciēs quidē prætereā quod vsq; inuenerim a Columella excogitata vt affirmat ipse. Qua vel diuersę infociabilesq; naturę arborū copulētur vt fici atq; oleę. Iuxta hæc feri ficū iubet: nōn ampliore interuallo q̄ vt contingi largē possit: ramo oleę q̄ maxime sequaci atq; obedituro. Eumq; omni interim tēpore edomari meditatione curuādi. Postea fico adepta vires: quod euenire trime atq; vtq; quinquēniū solet: detruncata superficie ipsaq; deputata vt dictum est ad raso cacumine defigi in cruce fici custoditū vinculis. nec curuatura fugiat. Ita quodam propaginum insitorūq; tēperamēto triēnio cōmuni inter duas matres coalescere. Quarto anno abscissū totum adoptantis esse: nōdum vulgata ratione haud mihi certe satis comperta. Cætetum eadē illa de calidis frigidisq; & humidis & siccis supradicta ratio & scrobes fodere monstrauit. In aquosis enim neq; alto neq; amplos facere conuenit. Altos æstiuo solo & sicce: vt q̄ maxime accipiant aquam contineantq;. Hæc & apud veteres arbores colēdi ratio est. Feruentibus enim locis accumulāt æstate radices: operiūtq; ne solis ardor adurat. Aliubi ablaqueant: perflatusq; admittunt. Idem hyeme cum ilis a gelu vindicant. Cōtra illi hyeme apertū humorēq; sitientibus quærūt. Vbiq; circūfodiēdi arbores ratio in circuitu pedes in orbē ternos: neq; in pratis: quando amore solis humorisq; in summa tellure oberant. Et de arboribus hæc quidē fructus gratia ferendis inferēdisq; in vniuersum sint dicta.

¶ De salicto & arundineto: & cæteris cæduis ad perticas palos.

CA. XX.

Capitulum Vlynni secundi naturalis historie.

Inc restat earū ratio: quæ propter alias feruntur: vineas maxime cæduo ligno. Principatū
iis optinet salices quæ satio fit loco madido tñ refosso duos pedes & semipedē talea sex
apedali vel ptica: q̄ vtilior quo plēnior. Interuallo esse pedes senos trimē pedibus binis a
terra putatiōe coercētur: vt sic se in latitudinem fundāt: ac sine scalis tondeātur. Salix em̄
fœcundior est quo terrę ppior. Has quoq; omnibus annis confodi iubent mēse aprili. Hęc est vimi
nālium cultura. Perticalis & virga & talea feritur fossura eadem. Perticas ex ea iustuz est cædi quat
to fere anno. Et hęc autem senescētium ppagine fartiunt locum. Pertica immersa ac post annum re
cisa. Salicis viminalis iugera singula sufficiunt. xxv. vineę iugeribus. Eiusdē rei causa populus alba
feritur bipedanco pestinatu: talea sexquipedali biduo siccata palmipede interuallo: terra superinie
cta duorum cubitorū crassitudine. Harundo etiamnum dulciorem q̄ hæ solo gaudet. Seritur bulbo
radicis quem alij oculum appellāt dodrantali scrobe: interuallo duum pedum & semipedis: reficif
q; ex sese vtere harundineti extirpato: quod vtilius repertum q̄ castrare sicut antea. Namq; inter se
radices serpūt: mutuoq; discursu necant. Tempus inserendi prius q̄ oculi harūdinum imutescāt āte
Kal. Martias. Crescit ad brumam vsq; definitq; cum durefcere incipit. Hoc signum quod tempesti
uam habet cēsura. Et hęc autē quotiēs & vineam fodiendum putant. Seritur & transuersa non al
te terra condita. Erumpuntq; singulis oculis totidē plantæ. Seritur & deplantata pedali fulco binis
obrutis gemmis: vt tertius nodus terrā atingat prono cacumine: ne rores cōcipiat. Cēditur discrescē
teluna. Vineis anno siccata vtilior q̄ viridis. Castanea pedamētis omnib; p̄fertur facilitate tracta
tus: perdurādī peruicacia. regeminatione cædua vel salice lētiore. Querit solum facile: necnō hares
nosum: maximeq; sabulum humidum aut carbunculus: vel tofietia farinam q̄libet opaco septētrio
naliq; & p̄frigido situ vel etiā decliui. Recusat eadē galliam rubricam: cætā omnemq; terræ fœcū
ditatem feri nuce diximus: sed nisi ex maximis nō prouenit: nec nisi quinis acervatim satis. Perfrin
gi solum debet supra ex nouēbri mēse in februarium: quo solutę sponte cadunt ex arbore: atq; sub
nascuntur. Interualla sint pedalia vndiq; fulco dodrantali. Ex hoc seminario trāfferūt in aliud bi
pedali interuallo plus biennio. Sūt & ppagines nulli quidē faciliores. Nudata em̄ radice tota i fulco
prosternitur. Tunc ex cacumine super terram relicto renascitur & alia ab radice. Sed trāslata nescit
hospitari: pauet nouitatem. Biennio fere postea profilit. Ideo nucibus potiusq; radice plantaria cæ
dua implent. Cultura non alia q̄ supradictis fodiendis: supputandisq; per biennium sequens. De cē
tero ipsæ colit vmbra stolones superuacuos enecante. Ceditur intra septimum annum. Sufficiūt pe
damēta iugeri vnus vicenis vinearū iugerib;: qñ etiā ea bifida stirpe fiunt: durantq; vltra alterā sil
uæ suę cēsura. Aesculus similiter puenit cēsura triennio senior minus morosa nasci. In quacunq;
terra feritur: nascitur e balano sed non nisi ēsculi scrobe dodrantali: interuallis duorum pedum ferit
leuiter quater anno. Hoc pedamētū minime putrefcit: lēsq; maxie fruticat. P̄ter hęc sūt cædua q̄
dixim;: fraxin;: laur;: pfica: coryl;: malus: sed tard; nascunt. Terrā defixa vix tolerāt: nō modo hu
morem. Sābuc; cōtra firmissima ad palum: taleis feritur vt popul;. Nam de cupresso satis diximus.
Et p̄dictis velut armamentis vinearum.

Vel viui radi
ce.

Vel amygdal
us.

De culturis & disciplina excolendarum vinearum.

CA. XXI.

Estat ipsarum natura p̄cipua tradenda cura. Vitium. Surculis & quarundam arborū q
bus fungosior intus natura est: geniculatis ramorum nodis interserpiunt medullas. Feru
læ ipsæ breues: & ad summa breuiore articulis vti duobus internodiā includūt. Medula
siue illa vitalis anima est ante se tendit longitudinem impellēs quādiu nodi peruia patet
fistula. Cum vero concreti ademere transitum percussa erumpit: ab ima sui parte: ixuta priorē no
dum alternis laterum semper inguinibus vt dictum est in harundine ac ferula: quorum dextrum ab
imo intelligitur articulo: lēuum in proximo: atq; ita per vices. Hęc vocatur in vite gemma: cū ibi ce
spitem facit. Ante vero q̄ faciat in cōcauo oculos: & in cacumne ipso germen. Sic palmītes nepotes
vux folia pāpini gignūt. Mirumq; firmiora esse in dextra parte genita. Hos ergo i surculis nodos
cum feruntur medios secare oportet: ita ne profluat medulla: & in fico quidem dodrātales paxilli so
lo patefacto ferunt: sic vt descendatq; proxia arbori fuerit. Duo oculi extra terrā emineant. Oculi
autem in arborum surculis pprie vocantur vnde germinant. Hac de causa & in plantarijs aliquādo
eodem anno ferūt quos fuere laturi fructus in arbore: cum tempestiue sati p̄agnātes inchoatos cō
ceptus aliubi pariūt. Ita satas ficos tertio anno transferre facile. Hoc p̄ senescendi celeritate attribut
um huic arbori vt citissime pueniat. Vitium numerosior satus. Primum omniū nihil ē ijs nisi inuti
le: & deputatum in farmēto. Opputatur autem quicquid proximo tulit fructus. Solebat capitulat
vtrinq; e duro surculus feri eoq; argumento malleolus etiam vocat nunc. Postea auelli cū sua calce
ceptus est: vt in fico: neq; aliud est viuacius. Tertium genus adiectum etiānum expeditius in calce:

quod sagitte vocant: cum intorti panguntur. Id enim cum decisi nec intorti trigemes. Plures autem ex eodem surculo hoc modo fiunt. Serere e pāpinarijs sagittas sterile est: nō nisi fecunditas oportet. Quæ raros habet nodos infœcundæ iudicantur. At densitas gemmarum fertilitatis indicium est. Quidam seri vetant nisi eos qui floruerint surculos. Sagittas serere minus vtile: quoniā in transferēdo facile rumpitur quod intortum fuit. Seruntur pedali nō breuiore longitudine quinq; sex vel nodorū. Pauciores tribus gemmis in hac mēsurā esse nō poterunt. Inseri eodem die quo putatur vtilissimus. Si multo postea necesse sit serere custoditos vti præcipimus oportet caueri: vtiq; ne extra terrā positi sole inarescāt. vêtore aut frigore hebetant: qui diutius in sicco fuerint priusq; serantur in aqua pluribus diebus reuiuiscant. Solum apricum & q̄ amplissimum in seminario siue in vinea bidēte pastinari debet ternos pedes bipalio alte in area reijci quaternorum pedum fermēto: ita vt in pedes binos fossa procedat. Fossatum purgari & extendi ne crudum relinquat. Verum & ex mensura. Male pastinatum deprehendit scanna inæqualia. Metiēda est & ea pars quæ interiācet puluinis. Surculi serunt & in scrobe & in sulco longiore: super quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili solo frustra nisi substrato pinguiore. Nec minus q̄ duos integri oportet: & proximā attingi terram: & eodem paxillo deprimi & spissari. Interesse in plantario sexqui pedes inter bina semina in latitudinē: in longitudinē semisses. Ita satos malleolos. xx. iij. mense recidere ad imū articulum: nisi ipsi parcat. Oculorū inde materia emicat cum aqua. xxxvi. mensæ viæ radix transferē. Est & luxuriosa ratio vites ferendi: vt quattuor malleoli vehēmenti vinculo colligentur in parte luxuriosa: atq; ita vel per ossa bubuli cruris vel per colla fictilia traieci obruētur binis eminētibus gemmis. Humescūt hoc modo recisq; palmitē emittūt. Postea fistula fracta radix libere capit vires: vnamq; fert: & omniū corporū suorum acinos. In alio genere inuētū nouitio finditur malleolus: medullaq; erasa in se colligant ipsi caules: ita vt gemmis parcat omnimodo. Tum malleolo in terram fixo mixta feritur: & cum spargere cœperit caules decidunt: foditurq; sæpius. Talis vūq; acinos nihil intus ligni habituros. Collumella promittit: cū viuere semina ipsa perq̄ mirū sit: & medulla adēpta nasci. Surculus etiam quibusdam fit articulatio arboris nō omittendum videt. Nam huxi tenuissimis quinīs senisue colligatis de pacti proueniunt. Quodam in obseruatione etiam vt defringerentur ex imputata buxo: aliter viuere nō crediti. Detrahere hæc experimenta seminarij cura. Sequitur vinearum ratio. Quinq; generum hæc. Sparsis per terram palmitibus aut per se vite subiecta: vel cum amminiculo siue iugo. Aut pedatę simplici iugo. Aut cōpluuatę quadruplici. Quæ pedatę ratio erit eadē intelligi ei⁹ quoq; in qua sine amminiculo vitis per se stabit. Id enim nō fit nisi pedamenti inopia. Simplici iugo cōstat porrecto ordine quem cāterium appellāt. Mediorg; ea vino: quādo sibi ipsa non obūbrat: assiduoq; sole coquitur. & afflatum magis sentit & celerius rores dimittit. Pāpinationi quoq; & occationi omniq; operi facilior. Super cetera deflorescit vtilius. Iugū sitpica aut harūdine aut crine funiculoue vt in hispania: arundusioq;. Compluuata copiosior vino est dicta a cauīs. ædium compluuijs. Diuiditur in quaternas partes totidē iugis. Huius serēdi ratio dicitur eadem valitura in omni genere: in hoc vero numerosior tātum. His vero tribus seri modis. Optime in pastinato: proxime in sulco: nouissime in scrobe. De pastinatione dictum est.

Vinearum ratio dīuersa.

De sulco & vinearum putatione.

CA. XXII.

Sulco latitudo palæ est. Scrobibus ternorum pedum in quācūq; partē. Altitudo in quocūq; genere tripedalis: ideo nec vitis minor trāfferri debet. Exatura etiānum duab⁹ gēmis. Emolliri terram minutis in scrobe ima sulcis fimoq; misceri necessariū. Cliuosa altiores poscunt scrobes. Præterea puluinatis a deuexitate labris. Quæ ex ijs longiores fient: vt vites binas accipiant. E diuerso aliæ locabunt. Esse vitis radicem in media scrobe oportet. Sed ipsas innixam solido in oriētem æquinoctialē spectare ad minicula prima e calamo accipere. Vineas limitari decumano. xviij. pedum latitudinis ad contrarios vehiculorum transitus: alijsq; cōuersis limitibus. Denum pedum distingui p media iugera. Aut si maior modus sit: totidē pedum cardine quot decumano leuitari. Semper vero quintanis semitari. hoc est in quinto quoq; palo singulę iugo pagine includant. Solo spisso non nisi repastinato: nec nisi viuere radicem fert. Tenero & soluto vel malleolum sulco vel scrobe. In colles sulcos agere transuersos melius q̄ pastinare vt defluuia palis eorū cōtineant. Aquoso cœlo vel sicco solo melleolos serere autumno: nisi si tractos ratio mutauerit. Siccus enim & calidus autumno poscit seri. Humidus frigidusq; etia; veris exitu. In arido solo viūq; radix quoq; frustra feritur. Male & in siccis malleolus: nisi post hyemē. Aut in riguis vel frondēs vitis & vsq; ad solstitium recte vsq; ver vt in hispania. Quiescere ventos sationis die vtilissimum. Plētiq; austros optant. Cato abdicat. Interesse medio temperamento inter binas vites oportet pedes quos. Minimum autem læto solo pedes quaternos. Tenui plurimum octonos ymbri & marfi ad vicanos

Caui Polynti secundi naturalis historie.

intermittunt arationis gratia in ijs: quę vocant proculeta. Pluuio & caliginoso tractu rariores poni: sicco densiores congruit. Subtilitas parsimonie cōpendia inuenit. Cum vinea in pastinato seraf obiter seminarium faciendi vt viuæ radix loco suo. & malleolus qui transferatur inter vites ordine feratur. Quæ ratio in iugero circiter. xvi. vineę radicem donat. Intra biennium autem fructus quo tardi⁹ in fato prouenit q̄ in translato. Viui radix posita in vinea post annum refecatur vsq; ad terram: vt vn⁹ tantum emineat oculus aminiculo iuxta affixo & fimo addito. Simili mō & secūdo anno recidit viresq; concipit: & intra se pascit suffecturas oneri: alias festinatiōe parienti graciliscat: ac mucida (ni cohibeatur) castigatione tali in fortum exeat tota. Nihil auidius nascitur: ac nisi ad pariendum vires seruētur: tota fit foetus. Pedamenta optima quę diximus aut radice: robur: oleaq; aut si nō sint pali: iunipero: cupresso: alburno: sambuco. Reliquorum generum sudēs omnibus ānis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo connexa fasciculis durat quinis annis. Cum breuiiores palmites sarmēto iungūtur inter se funium: modo ex hoc arcus funera dicuntur. Tertius vineæ annus palmitem velocem robustumq; emittit in quem faciat ætas vitem. Hic in iugum insilit. Quidam tunc excecant eū spina falce auferendo oculos: vt noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim cōsuetudo parienti: satiusq; pāpinos adiudicate detergere vsq; quo placeat roborari eā. Sunt qui vetāt tangi proximo anno: quo translata sit: neq; ante quadragesimum mēsem falce curari. Tunc autem ad tres gemmas recidi. Alij proximo quidem anno recidunt. Sunt vt ternos quaternosue singulis annis adijciunt articulos: quarto demum perducant ad iugum. Ideo vtriusq; fructū tardum. Præterea retorridus & nodosum puluinosq; reddit incremento. Optimū autem matrem esse firmam: postea foetum audacē. Nec tutum est quod cicatricosum: magno imperitiæ errore. Quicquid est tale plagis nascitur non e matre. Totas enim habet illas vires dum roboratur: & annos accipit tota foetus: cum permissū fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quę cum excreuerit satis firma protinus in iugo collocari debet. Sin etiamnum infirmior erit: sub ipso iugo hospitari: recisa viribus non ætate decernitur. Temerarium est ante crassitudinem pollicarem viti imperare. Sequēti anno palmites salutētur. p viribus matris singuli aut gemini. Idē & secūdo si cogit infirmitas nutriātur. Tertioq; demū anno duo adijciantur. Nec sūt plures quaternis vnq; permittendi. Breuiterq; non indulgendum est: & semp in hibenda fecunditas. In ea est enī natura: vt parere malit q̄ viuere. Quicquid materię adimitur fructui accedit. Illa semina mauult q̄ fructum gigni quoniam fructus caduca res est. Sic perniciose luxuriat: nec ampliat se sed egerit. Dabit cōsiliū & soli natura. In macro etiam si vires habebit: recisa intra iugum moretur: ne omnis foetura sub eo exeat. Minimum id esse debet interuallus: vt attingat iugum superetq; nō teneat: adeo nō recumbat in eo nec delicate se spargat. Ita temperetur hic modus: vt crescere etiam malit q̄ parere. palmes duas tresue gēmas sub iugo habere debet ex materijs quibus materia nascatur. Tunc per iugum mergi alligariq; vt sustineatur iugo nō pendeat. Vinculo mox astrictus a tertia gemma alligari: quoniam & sic coercetur impetus materię. Densioresq; circa pampini exultant: cacumen religari vetāt Natura hæc est deiecta pars aut præligata fructū dat plurimumq; ipsa curuatura. Quod citra est materiem mittit: offensate credo spiritu & illa quę dixim⁹ medulla. Quę ita emicuerit materia fructum dabit anno sequente. Sic duo genera palmitū. Quode duro exit materiamq; in proximū annū promittit: pampinariū vocatur. Aut vbi supra cicatricē est fructuarium. Alterum ex adminiculo palmitē sempq; fructuarium relinquit sub iugo. Et qui vocat custos. Hic est nouellus palmes nō longior trib⁹ gēmis: pximo anno materiam datur⁹: si vitis luxuria se cōsumpserit. Et alius iuxta euz verucę magnitudine qui ferūculus appellat. Si forte custos salat. Vitis añq; septimū ānū cōpleat a surculo euocata ad fructū ei iuuenescit: ac morit. Nec veterem placet palmitē in longū & ad quartū vsq; pedamentū emitti: quod alij dracones: alij iuniculos: vt faciant quę masculeta appellāt. Cum induruit vitis pessimum in vinea traducere. Quinto anno & ipsi palmites intorquētur: singulaq; e singulis materię emittunt: ac deinde pximis prioresq; amputantur. Semp custodem relinqui melius. Sed ijs pximus viti esse debet: nec longior q̄ dictum est. Et si luxuriauerint: palmites intorqueri vt quattuor materias vsq; duas si vni iuga erit vinea emittat. Si per se vitis ordinabit sine pedamēto. qualecūq; tamē initio adminiculum desiderabit: dum stare condiscat: & recta surgere. Cætera primordia eadē. Diuidi autem putatione pollicis inæquali examine vndiq; ne pregrauet fructus parte aliqua obiter idē deprimēs phibeat in excelsū imicare. Huic vineæ trium pedū altitudo excelsior nrat: cæteris a quinto: dū nō excedat hominis longitudinem iustam. Iis quoq; quę spargūtur in terra breuis ad initendum caueas circundant: scrobibus p ambitus actis: ne vagi palmites inter se pugnent occurrentes. Maiorq; pars terrarum ita supinam in tellure vindemiam metit. Siquidez & i africa & in egypto syriaq; a tota asia & multis locis europæ hic mos præualeat. Ibi ergo iuxta terrā comprimi debet vitis. Eodē modo & tpe nutrita radice: quo iniugata

Vitis mira fecunditas.

vineae: vt semper tantum pollices relinquatur fertili solo cum tribus gemis graciliore quibus. Praestatque multos esse quam longos. Quae de natura foli diximus tanto potentiora sentientur: quanto propior fuerit vicia terra. Genera separari: ac singulis conferri tractibus utilissimum. Mixtura enim generum etiam in vino non modo in musto discors. Aut si miscantur non alia quam pariter maturefcentia iungi necessarium. Iuga altiora/ quo letior ager/ & quo planior: Item roscido nebuloso/ minusque ventoso conueniunt. Contra humiliora gracili/ & arido: aestuoso: ventisque exposito. Iuga ad pedamentum quam arctissimo modo vinciri oportet vitem leui contineri. Quae genera vitium & quali solo/ caeloque essent conferenda cum enumerarem naturas earum/ & vinorum notauimus. De reliquo cultu vehementer ambigimus. Plurimum aestate tota post singulos tores confodi iubet vineas. Alij verum gemantem: decuti enim oculos/ tractuque intratum deteri. Et ob id arcendum procul omne quidem pecus: sed maxime lanatum: quoniam facillime auferat gemas. Inimicos & pubescente vicia rostris. Satisque esse vineam ter anno confodi: ab equinoctio verno ad vergiliarum exortum: & canis exortum: & nigrescente acino. Quidam ita determinant. Veteres semel a vindemia ante brumam cum alijs ablaqueare/ & stercoreare satis putent. Itaque ab idibus aprilis: antequam incipiat: hoc est in. vi. idus maij. Deinde prius quam florere incipiat: & cum defloruerit: & variate se vicia. Peritiores affirmant si iusto sepius fodiat: in tantum tenerescere acinos: vt rumpatur. Quae fodiuntur ante feruentem horas diei fodiendas conuenit. Sicuti lutum neque arare: neque fodere. Fossione puluerem excitatum contra soles/ nebulasque pdesse. Pampinatio verna in confesso est ab idibus maij intra dies. x. vitique antequam florere incipiat: & eam infra iugum debere fieri. De sequente variant sententiae. Cum defloruerit aliqui pampinandum putant. Alij sub ipsa maturitate. Sed de his Catonis precepta decernit. Namque & putatio tradenda ratio est. Protinus hac a vindemia ubi coeli tepor indulget adoriuntur. Sed hoc fieri nunquam debet ratione naturae ante aquilae exortum: vt in siderum causis docebimus proximo volumine/ Immo vero fauonio: quoniam anceps culpa sit prope festinationis. Si faucias recenti medicina mordeat quam dam hyemis ruminatio certum est gemma earum frigore hebetari: plagasque findi. Et coeli vitio exuri oculos lachryma distillare. Nam gelu fragiles fieri quis nesciat/ Operum ista computatio est. In latifundis non legitima naturae festinatio/ quo maturius putant aptis diebus: eo plus materiae fundunt: quo se rius eo fructum uberiores. Quare macras prius conuenit putare: validas nouissime. Plagam omnem obliquam fieri: vt facile decident hyemes: & ad terram verti quam leuissima cicatrice: alcie: falce: exacta plagaque couellata. Recidi autem semper inter duas gemas: ne sit vulnus oculis in recisa parte. Nigra esse eam existimant: & donec ad sinceram veniam recidendam: quoniam e vitiosa materia utilis non exeat. Si macra vitis idoneos palmites non habeat: ad terram recidi eam: nouosque elici utilissimos. In pampinatione non hos detrudere pampinos: qui cum vicia sint. Id enim vicia supplata: propterque in nouella vinea. Inutiles iudicantur in latere non ab oculo. Quippe etiam vicia quae nascatur e duro rigescere vt nisi ferro detrahi non possit. Pedamentum quidem inter duas vites utilius putat statui: & facilius ablaqueari: ita: meliusque e vni iuge vineae: si tamen & ipsi iugo sint vires: nec flatui infesta regio. In quadripartita quam proximum oneri adminiculum esse debet ne tamen impedimentum sentiat ablaqueatio cubito abesse non amplius. Ablaqueari autem priusquam putari iubet. Cato de omni cultura vitium ita precipit. Quam altissimam vineam facito: alligatoque recte duz ne nimium costringas: hocque modo eam curato. Capita vitium putata circumfodito. Arare incipito. Ultra citraque sulcos perpetuos ducito. Vites teneras quam primum propagato. Veteres quam minimus castrato. Potius si opus fuerit deiscito: biennio post recidito. Vite nouellam refecari tunc erit tempus: ubi valebit. Si vinea ab vire caluata erit sulcos interponito: ibique viuam radicem serito. Vmbra a salucis remoueto: crebroque fodito. In vinea veteri serito ocimum. Si macra erit quod granum capit ne serito. Et circum capita addito stercus: paleas: vinaceas: aliquid horum: Vbi vinea frondere coeperit: pampinato. Vineas nouellas alligato crebro ne caulis prefringant. Et quam iam in partem ibit eius pampinos teneros alligato leuiter porrigitoque. Quae ubi recte steterint: ubi vicia vallaria fieri coeperint. Vites subligato. Vitis isistio vna est per ver: cum vna floret: ea optima est. Vineam veterem si in alium locum transferre voles duntaxat brachium crassum primum deputato. Binas gemas ne amplius relinquo. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne faucies. Ita vt fuerit ponito in scrobe: aut in sulco: opitoque: & bene occultato. Eodemque modo vineas statuito: alligato: floxatoque vt fuerit: crebroque fodito. Ocimum quod in vinea ferit iubet antiqui appellabant pabulum vmbrae patiens quod celerrime pueniat.

Ratio arborum

CA. XXIII

Sequitur arborum ratio mirum in modum donata a Sarsena patre/ filioque celebrata Scrofe: vetustissimis post Catonem peritissimisque: ac ne a Scrofa quidem nisi vni italiae concessa: cum tam longe Vina in arboribus nobilia. go iudicet aeo. Nobilia vina non nisi in arboribus gigni: & in istis quoque laudatiora summis: sicut vberiora imis: adeo excelsitate perficit. Hac ratione/ & arbores: eliguntur Prima omnium vltimus: excepta propter nimiam frondem atinia. Deinde populus nigra eadem de causa minus densa folio. Non spernunt plerique

s. i.

Caſſ Polynii ſecundī naturalis hiſtorie.

& fraxinum ſicumq; etiam oleam: ſi non ſit vmbroſa ramis. Harū ſatus/cultuſq; abūde tractatus eſt. Ante tricelimum ſextum meſem attingi falce vetātur. Alterna ſeruānt brachia. Alternis putātur an-
nis. Sexto anno maritāt. Trāſpadana italia pter ſupradicta: cornu: populo: tilia: acere: omo: carpino
quercu arbuſtat agros. Venetia ſalice ppter religioneſ ſoli. Et vltimus detrūcata a media inter ramoꝝ
ſcāna dirigitur: nulla fere. xx. peduꝝ altiore arbore. Tabulata earū ab octauo pede altitudinis dilatā
tur in collibus/ſiccisq; agris. A duodecimo in cāpeſtribus/ & humidis. Meridianū ſolē ſpectare palmi
tes debēt. Rami a pte dūgytorū mō ſubrigi tonſili in iſs tenuium quoq; virgultorū barba ne obū-
brent. Interuallum iuſtum arborū ſi aretur ſoluz: quadragenī pedes in terga / fronte: in latera vicieni.
Si nō aretur: hoc in oēs partes. Singulis denas ſæpe adnutriūt vites: damnato agricola minus ternis.
Maritare niſi validas inimicum: enecāte veloci vitium incremēto. Serere tripedaneo ſcrobe neces-
ſarium diſtātes inter ſe: arborēq; ſingulis pedibus. Niſi ibi malleolis/atq; paſtinatiōis. Nulla fodien-
di impēdia: vtpote cū arbuſti ratio hac peculiari dote pſtet: q; in eodē ſolo ſeri fruges & vitibꝝ pdeſt
Supꝝ q; vindicans ſe altitudo nō vt in vinea ad arcēdas animalium iniurias pariete/vel ſæpe/vel ſol
ſarū vtiq; impēdio muniri ſe cogat in arbuſto. Et pdicta eſt ſola viuæ radicis ratio. Item ppaginuz: &
hec gemma vt diximus. Qualorū in ipſo tabulato maxie pbata: quoniam a pecore tutiſſima ē. Alte-
ra deflexa vite/vel palmite iuxta ſuam arborem/aut circa pximaz celibem. Quod ſupra terram eſt e
matre radi iubetur: ne fruticet. In terra ne pauciores gemmæ quattuor obruūtur ad radicē capiēdā
Extra in capite binæ relinquūtur. Vitis in arbuſto quattuor pedes in longo cōſtat: omni ſulco tres la-
to: altos duos cum ſemipede. Poſt annum ppago inciditur ad medullā: vt paulatim radicibus aſſueſ-
cat ſuis. Caulis a capite ad duas gemmas reciditur. Tertio totus mergus abſciſiſ: reponitq; altius in
terram: ne ex recifo frondeat. Tolli viuā radix a videmia ptinus debet. Nup reptum draconem: ita
palmitem appellamus emeritū: pluribusq; induratū annis. Hunc pꝑiſum q; maxima amplitudine tri-
bus partibus longitudinis deſo: cortice: quatinus obruat: vnde & raſilez vocāt: deprimere ſulco: re-
liqua parte ad arborem erecta ocuſſimum in vite. Si gracilis ſit vitis/aut terra: viſitatum eſt q; pxime
ſolum decidi: donec firmetur radix: ſicut neq; roſcidam ſeri: neq; ſeptrētrionis flatu. Vites aquilonem
ſpectare debēt ipſæ: palmites aut earundem ad meridiem. Nō eſt feſtinādum ad putationem nouel-
læ: ſed primo in circulos materies colligēda: nec niſi valide putatio admouēda. Seriora ferre āno ad
fructum arbuſta q; vitis iugata. Sunt qui omnino putari vetāt priuſq; arborū longitudinem æquaue-
rit. Prima falce ſex pedes a terra recidatur flagello iſra relicto / & naſci coacto incuruationē materiæ.
Tres ei gemmæ nō ampilꝝ deputato ſupſint. Exq; iſs emiſſi palmites proximo anno imis inferātur
ſcānis: ac p ſingulos annos ad ſuperiora ſcādāt: relicto ſemper duramēto in ſingulis tabelatis: & emiſ-
ſario vno/qui ſubeat vſq; quo placuerit/De cetero putatiōe omni flagella/quæ pxime tulerint recidā-
tur. Noua circūciſis vndiq; capreolis aſpꝑātur in tabulatis. Verna cula putatio deiectis p ramos vitiū
crinibus circūueſtit arborem: crineſq; ipſos vuis. Gallica in traduces porrigit. Aemulie vię in radices
atinarum ambitur frōdem earū fugiēs. Eſt quorūdam imperitia ſub ramo vitem vinculo ſuspenden-
di ſuffocātium iniuria: quādo contineri debet vimine nō arctari. Quinimmo etiam quibus ſalices ſu-
perſunt molliore hoc vinculo facere malunt: hæbaq; quam ſiculi vocāt ampelodeſmē. Græcia vero
vniuerſa iunco: cypero: vluā. Liberam quoq; vinculo p aliquot dies vagari: & incōditam ſpargi: atq;
in terra/quam per totum ānum ſpectauerit: recūbere. Nāq; vt veterina a iugo/ & canes a curſu volu-
tatio iuuat: ita tum & vitium porrigi lumbos. Arbor quo ipſa gaudet aſſiduo leuata onere ſimilis reſ-
ſpiranti. Niſi eſt in ope nature: quod nō exemplo dierū/noctiūq; aliquas vices ſeriarū velit: ob id p
tinus a vindemia putari. & laſſas etiam nuꝝ fructu edito improbaſ: vt putatæ rursus alligenſ alio lo-
co. Nāq; orbita vinculi ſentiſ vexatiōe nō dubia. Traducis gallicę cultura binis vtriq; lateribus: ſi ps
quadrageno diſtet ſpatio: quaternis. Viceno iter ſe obuij miſcenſ: alliganſq; vno cōciliati virgultorē
comitatu obiter ligati: qua deficiāt. Aut ſi breuitas nō patiaſ ipſorē adalligato pꝑedunſ in viduaz ar-
borem iunco. Traducē bimum pꝑcidere ſolebāt. Oneratis enim vetuſtate melius donare tꝑs vt tranſi-
lem faciant: ſi largiaſ craſſitudo. Alias vtile toros futuri draconis paſci. Vnum etiam nū eſt mediū in-
ter hec/ & ppaginem. Totas ſupplatādi in terram vites: cuneis findendi: & in ſulcos plures ſimul ex
vna ppagād i gracilitate ſingularū firmata circūligatis baſtilibus: nec recifiſ/qui a lateribus excurrūt
pampinis. Nouariēſis agricola traducū turba nō cōrētus: nec copia ramorū ipſiſ etianū patibulis
palmiteſ circūuoluit. Itaq; pter ſoli vitia cultura quoq; torua ſiūt vina. Alia culpa iuxta urbem vara-
cinis: quæ alternis putātur annis: nō quia id viti cōducatur: ſed quia vilitate redituum impēdia expēt.
Medium tempamētum in carſulano ſequūtur: carioſaſq; tātum vitis partes incipiētes marceſcere de-
putando: ceteris ad vnam relictiſ detracto onere ſupuacuo p nutrimēto omni eſt raritas vulneris. Sꝝ
niſi pingui ſolo talis cultura degenerat in labruſcam. Arbuſta arari q; altiffime deſiderāt: & ſi tātum

Vel citra

Aduerte.

frumenti ratio non exigit. Pampinari ea non est moris: & hoc compendium opere. Deputatur cum vite pariter interlucata densitate ramorum: qui sint supuacui: & absumant alimēta. Plagas ad septētrionem: aut ad meridiem spectare metuimus. Melius si neque in occasus solis. Diu. n. dolēt talia quoque vlcera: & difficile sanescunt algendo minus: æstuandoue. Non eadem in vite: quæ in arbustis libertas: quoniam certa latera: & facilius abscondere: quā detorquere quo velis. Plagas in arborum tōtura supinare velut calices faciendi ne cōsistat humor. Viti adminicula addēda quæ scādāt apphēsa si maiores sint.

De seruandis vuis: & morbis arborum.

CA. XXIII.

Vitium generosarum pergulas quinquatribus putādas: & quarū seruare vuas libeat de crescente luna tradūt. Quæ vero interlunio sint putāde: nullis animalium obnoxias esse. Aliaratione plena luna noctu tondēdas: cum sit ea in leone: scorpione: sagittario: tauro: atque in totum ferendas plena: aut crescente vitique censent. Sufficiūt in italia cultores deni in cētena iugeravinearum. At abunde de satū: cultuque arborum tractato: quoniam de palmis: ac cytiso peregrinis arboribus astatim diximus: ne quid desit: indicanda reliqua natura sit magnopere pertinēs ad omnia ea. Infestanter namque & arbores morbis. Quid enim gentium caret ijs malis? Et siluestrium quidē pncipiosos negant esse: vexarique tātum grādine in germinatione: aut flore. Aduri quoque seruiore: aut flatu fragiliore prepostero die quā suo. Frigiora etiam p̄sunt vt diximus. Quid ergo: nonne & vites algore intereunt? Hoc quidem est quo deprehendatur soli vitium: quoniam non euenit nisi in frigido. Itaque per hyemes cœli rigorem probamus. Non enim solum infirmissime arbores gelu periclitantur: sed maxime: vexatque ita prima cacumina inarescūt: quoniam præstrictus gelu non potuit eo peruenire humor. Arborum quidam communes morbi: quidam priuati generum. Cōmunis vermiculatio est. Sideratio: & dolor membrorum. Vnde partium adhibita societate nominum quoque cum hominum miseris trunca dicimus certe corpora: & oculos germinum exustos: ac multa simili sorte. Itaque laborāt & fame & cruditate: quæ fiunt humoris quātitate. Alique vero & obesitate: vt omnia quæ ferunt resinā nimia pinguedine in tēdam mutātur: & cum radices quoque pinguescere cœpere: intereūt. Vt animalia nimio adipe quōto & pestilentia per genera: sicut inter homines nūc seruitia: nunc plebes vrbana vel rustica. Vermiculantur magis: minusue quædam: omnes tamen fere. Idque aues caui corticis sono expiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cœpit: prægrādesque roborum deliciores vt in cibo. Cossos vocant. Atque etiam farina saginati. Ii quoque altiles fiunt. Maxime autem arborum hæc sentiunt pyri: mali: fici. Minusque quæ amaræ sunt: & odoratę. Eorum qui in ficis existunt alij nascūtur ex illis: alios parit qui vocatur cerasles. Omnes tamen in ceraslem figurātur: sonumque ædunt paruuli stridoris. Et sorbus arbor infestatur vermiculis ruffis: pilosis: atque ita emoritur. Mespila quoque i senecta obnoxia ei morbo est. Sideratio tota e cœlo cōstat. Quapropter & grādo in ijs causis intelligi debet: & carbūculatio: quod pruinarum iniuria euenit. Hęc enim verno tempore inuitatis: & erumpere audētibus satis mollibus insidēs adurit lætescētes germinum oculos: quod in flore carbūculum vocant. Prui neque perniciosior natura: quoniam lapsa persidet: gelatque: ac ne aura quidem vlla depellitur: quia non sit nisi in moto aere: & sereno. Proprium tamen siderationis est sub ortu canis siccitatum vapor: cuius insitet: ac nouellæ arbores moriuntur: præcipue ficus: & vites. Olea præter vermiculationem: quam æquæ ficus sentit. Clauum etiam patitur: siue frugum placet dici: vel patellam. Hęc est solis exustio. Nocere tradit Cato & rubrum muscum. Nocet plerumque vitibus: atque oleis nimia & fertilitas. Scabies cōmunis omnium est. Impetigo: & quæ adnasci solent cœleæ peculiaria ficorum vitia. Nec vbiq̃. Sunt enim quædam ægri tudines: & locorum. Verum vt homini neruorum cruciatus: sic & arbori: ac duobusque modis. Autem in pedes: hoc est radices erumpit vis morbi: aut in articulos / hoc est cacumines digytos: qui longissime a toto corpore exeūt. Inarescunt ergo: & sunt apud gręcos sua nomina vtrique vitio. Vndique primo dolor: mox & macies earum partium fragilis: postremo tabes: morbusque non in trante succo: aut non perueniente: maximeque id fici sentiunt. Caprificus omnibus immunis est: quæ adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lentis post vergilias. Nam si rariores fuere: perfundūt arbore non scalpunt scabie. Ceterum si cadūt siue hymbres nimij fuere. Alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter vermiculationem: & siderationem morbus peculiaris articulatio tribus de causis. Vna vitē pestatum germinibus ablatis. Altera vt notauit Theophrastus in supinū excisis. Tertia culturæ imperitia læsis Omnes enim earum iniurię in articulis sentiūtur. Siderationis genus est in his deflorescentibus roratio. Aut cum acini priusq̃ crescāt decoquūtur in callum. Aegrotāt & cū alseret: læsis vredine attōsarum oculis. Ex calore hoc euenit intempestiuo: quā omnia modo cōstat: certoque tempamēto fiunt. Et culpavinitorū colētiū: cū p̄stringūtur: vt dictum est. Aut circūfossor iniurioso ictu verberauit. Vel etiā subarator imprudēs laxauit radices: corpusque desquāmauit. Est & quædam cōtusio falsis hebetioris. Quibus oib⁹ causis difficiliter tolerāt frigora: aut æst⁹: quoniam in vlcus penetrat

Vermiculatio
arborū mor-
bus cōis.

Vel luxauit.

s.ij.

Caui Polynii secundae naturalis historiae.

ois a foris iniuria. Infirmissima vero malus maxime/que dulcis est. Quibusdam debilitas sterilitates non nece affert: vt si quis pino cacumen auferat palmarum. Sterilescunt enim nec moriunt. Aegrotant aliquando & poma ipsa p se sine abore: si necessarijs temporibus hymbres/aut tepores/vel afflatus defuerit: aut contrario abundauere decidunt. n. aut deteriora fiunt. Pessimum est inter omnia cum deflorescentem vitem/ & oleam pcutit humber: quoniam simul defluit fructus. Sunt eadem causa nascentes/ & eruge dirum animal: eroduntq; frondem: aliae florem. Oliuarum quoque vt in mileto: ac depastam arborem turpi facie relinquunt. Nascitur hoc malum tempore humido/ & lento. Fit aliud ex eodem si sol acrior infecutus inusserit ipsum vitium. Ideoque mutauit. Est etiam nuz peculiare oliuis & vitibus: quod araneum vocant: cum veluti telae inuoluunt fructum: & absumunt. Adurunt & flatus quidam eas maxime: s; & alios fructus. Nam vermiculatioe/ & poma ipsa p se: quibusdam annis sentiunt mala: pyra: mespila punica. In oliua ancipiti euetu: quando subeunt nati fructum adimunt. Augent si in ipso nucleo fuere erodentes eum. Gigni illos phibent pluuias quae fiunt post arturum. Eadem si austrine fuere generant. In drupis quoque quae maturescentes tunc sunt precipue caducae. Id riguis magis euenit: etiam si non cederint fastidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus molesta: vt glandibus: fico: qui videtur ex humore nasci: tunc dulci subdito corticibus. Et aegrotatio quidem fere in his est. Quaedam temporum causas/aut locorum proprias dicuntur morbi quoniam protinus necant: sicut tabes cum inuaserit arborem: aut vredo. Vel flatus alicuius regionis proprius: vt est in apulia atabulus: in euboea olympias. Hic. n. si flauerit circa brumam: exurit frigore arefaciens: vt nullis solibus postea recreari possint. Hoc gnie conualles: & apposita fluminibus laborant. Praecipueque vitis: olea: ficus. Quod cum euenerit detegit statim in germinatione. In oliuis tardius. Sed in omnibus signum est reuiuiscendi si folia amiserit: alioquin quas putres pualuisse: moriuntur. Nonnunquam inarescunt folia: eademque reuiuiscunt. Aliae in septentrionalibus vt in poto: phrygia: frigore: aut gelu laborant: si post brumam continuare quadraginta diebus. Ibi aut & in reliquis partibus si protinus editis fructibus gelatio magna consecuta est etiam paucis diebus necat. Quae iniuria hominum constant secundas habent causas. Pix oleum: adeps inimica precipue nouellis. Cortice in orbe detracto necatur excepto subere: quod sic etiam iuuat: crassescens enim pstringit & stragulat. Nec andrachne offendit: si non simul incidat & corpus. Alioquin & cerasus/ & tilia/ & vitis cortices mittunt: sed non vitalem: nec proximum corpori: verum eum qui subnascente alio expellit. Quarundam natura rimosus cortex: vt platanis. Tiliis renascitur paulominus quam totus. Ergo ipsae quarum cicatrice trahit medetur luto/ s; aliquando psumt: si non vehemens frigus/vel calor vis secuta est. Quaedam tardius ita moriuntur: vt robora/ & quercus. Refert & tempus anni. Abieti enim & pino si quis detraxerit sole taurum/vel geminos transeunte cum germinat statim moriuntur. Eadem iniuriam hyeme passae diutius tolerant. Similiter ilex/ & robur/ & quercus. Quod si angusta decortatio fuerit: nil nocet supradictis. Infirmiores quidem & in solo gracili/vel abvntatum parte detractus interimit. Similem & decacuminatio rationem habet cupressi: piceae cedri. Ea. n. detracto cacumine/aut ignibus adusto intereunt. Similem & depastio animalium. Oleam quidem etiam si lambat capra sterilescere auctor est Varro: vt diximus. Quaedam hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora fiunt: vt amygdale. Ex dulcibus enim transfiguratur in amaras. Aliqua vero etiam vitiora: vt apud chios pyrus/ quam phocida apelant. Nam detractio diximus: quibus pdesset. Intereunt pleraque excisa stirpe exceptis vite malo: fico: punica. Quaedam vel abvlcere. Ficus hanc iniuriam spnit: & omnia: quae resinam gignunt. Radicibus amputatis mori minime mirum est. Pleraque tamen non omnibus: sed maximis: aut quae sunt iter illas vitales abscissis moriuntur. Necat inuicem inter sese vmbra. Vel densitate/ atque alimeti rapina. Necat/ & hedera viciens. Nec viscum pdest/ & cytisus: nec aureo/ quod alimon greci vocant. Quorundam natura non necat quidem: sed ledit odore/ aut succi mixtura: vt raphanus/ & laurus vitem. Olfatrix enim intelligitur: & tagi eam odore mirum in modum. Ideoque cum iuxta sit: auerti/ & recedere: saporemque inimicum fugere: Hinc sumpsit Androcides medicinam contra ebrietates raphanum madi precipies. Odit & caulem/ & omne olus. Odit & corylu nisi pcul absint tristis/ atque egra. Nitru quidem & alumina marina aqua calida: & fabae putamina: vel erui vltima venena sunt inter vitia arborum.

Raphan⁹ contra ebrietatem valens.

De prodigijs ex mutatione.

CA. XXV

Est & prodigijs locus. Inuenimus. n. sub folijs natas vitis: ficu: & malu: puricu stirpe fructu tulisse: non palmite: aut ramis vite vvas sine folijs: oleas quoque amisisse folia baccis haerentibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambusta reuixit. Et in boetia derosa a locustis ficus iterum germinauere. Mutant arbores: & colore. Fiuntque ex nigris candidae: non solum prodigio: & maxime quae ex semine nascuntur: vt populus alba in nigra transit. Quidam & sorbu si in calidiora loca venerit sterilescere putant. Prodigio autem fiunt ex dulcibus acerba poma: aut dulcia ex acerbis. E caprifico fici: & contra. Graui ostento cum in deteriora mutantur ex olea in oleastrum. Ex candida vva: &

ficco in nigras: vt laudiceæ Xerxis aduentu platano in oleã mutata. Qualibz ostētis Aristãdri apd gr̃cos volumen scater: ne in infinitũ abeamus. Apud nos vero. C. Epidij commētarij in quibus arbores locutę repiãt. Subsedir in cumano arbor graui ostēto paulo ante Pompeij magni bella ciuilia pau-
cis ramis eminetibus. Inuētum sybillinis libris internitionē hoim fore: tantoq; eam maiorem quan-
to ppius ab vrbe postea facta esset. Sūt. pd. gia & cum alienis locis nascūtur vt in capitibus statuarũ
vel aris: & cum in arboribus ipsis alienę. Ficus in lauro nata est cizici ante obsidionem. Simili modo
tralibus palma in basi Cæsaris dictatoris circa bella ciuilia eius. Necnō & romæ ni capitolio in capi-
te bis bello psei enata palma victoriam/ triumphosq; porrēdit: ac tēpestatibus. pstrata: eodem loco fi-
cus enata est. M. Messalę. C. Cassij censorũ lustro. A quo tpe pudicitia subuersa Piso grauis auctor p-
didit. Sup oia q̃ vnq̃ audita sunt etiam. pdigium in nostro æuo. Neronis principis ruina factũ in agro
marrucino Vectij Marcelli e primis eq̃stris ordinis oliueto vniuerso viam publicã trãgresso: aruicq;
inde e contrariolocom oliueti pfectis.

De remedijs morborum arborum.

CA. XXVI.

Inc expositis arborũ morbis consentaneũ est dicere & remedia. Ex ijs q̃dã sunt cõia oĩz
quẽdã ppria quarũdaz. Cõia ablaqueatio: accumulatio affilari radices: aut coopiri riguis
dato potu/ vel ablata fimi succo resectis putatiõe leuatis onere. Itẽ succo emisso qbusdam
veluti detractio sãguinis circũrasi corticis: vitiũ extenuato: & domitura palmitũ. Gẽmas
(si frigus retorridas/ hirsutasq; fecerit repumicatio/ & q̃dã dolitura. Arborũ ijs aliæ magis / aliæ min⁹
gaudẽt: veluti cupressus: & aquã aspnať: & fimũ: & circũfossurã/ amputationeq; & omnia remedia oĩ-
dit. Quinetiam necatur. Riguis & vites & punicę p̃cipuę alũtur. Ficus ip̃a arbor riguis aliť. Pomũ ve-
ro eius inaresci. Amygdalę si colãtur fossiõe florẽ amittũt. Nec insitas circũfodere oportet priusq; va-
lidæ ferre cõperit poma. Plurimeq; aut ap̃utari sibi volũt onerosa/ ac supuacua: sicut nos vnguẽ/ & ca-
pillum. Recidunt veteres totæ. Ac rursus a stolone aliquo resurgũt: sed nō oēs: nec nisi quarũ naturã
pati dixim⁹. Rigua æstiuis vaporibus vtilia: hyeme inimica: autumno varia. Et hoc est ex natura soli
Quippe cũ vindemiator hispaniarũ stagnãte solo vuas demetat. Ceterũ maiore i parte orbis etiã plu-
uia aut omni aqua feri/ & arari nō cõuenit. Circa canis ortus rigua maxime p̃sunt: ac ne tũc quidẽ ni-
mia qm̃ inebriatis radicibus nocẽt. Et etas modũ tempat. Nouellę. n. minus sitiũt. Desiderãt autem
maxime rigari q̃ assuevere. Contra siccis locis genita nō expetũt humorẽ nisi necessariũ. Aspiora vi-
na rigari vtiq; cupiũt. In sulmonẽsi italicæ agro pago fabiano vbi & arua rigant: miruzq; herbæ aqua
illa necant: fruges alũtur: & riguis p̃ sarculo est. In eodem agro bruma tãto magis si niues scateãt ge-
letve: ne frigus vites adurat circũfundũt riguis: qd̃ ibi tepidare vocãt: memorabili natura in amne so-
lõ/ Sed eadem in æstate vix tolerandi rigoris.

De caprificatione/ & stercoratione.

CA. XXVII.

Arbunculi/ ac rubiginum remedia demõstrabimus volumine pximo. Interi ẽ & caprificatio
q̃dam in remedijs. Cũ macie corticis ex ægritudine astringẽte se iusto plus vitalia arboruz cõ-
primente exactam falcis aciem vtraq; manu imprimẽtes ppetuis incisuris deducũt: ac veluti
cutem laxãt. Salutare id fuisse argumẽto sunt dilatate cicatrices: & internato corpore expletæ. Ma-
gnaq; ex parte similis hoim medicina & arborũ est: qm̃ earũ quoq; terebrãtur ossa. Amygdalę ex ama-
ris dulces fiunt: si circũfosso stipite: & ab vna parte circunforato defluens pituita aster gatur. Et vlmis
mis detrahũt succus inutilis supra terrã foratis vsq; ad medullã in senecta: aut cũ alimãto nimio abũ-
dare sentiunt. Idẽ & ficorũ turgido cortice incisuris in obliquũ leuibz emittit. Ita fit ne decidãt fru-
ctus. Pomiferis quæ germinãt: nec ferũt fructum fissa radice indiť lapis: fertilesq; fiunt. Hoc idẽ &
amygdalise robore cuneo adacto. In pyris/ sorbisq; e tẽda/ ac cinere/ & terra coopto ẽt radices circũci-
disse pdest. Vitium luxuriãtiũ/ ficorũq; & circũcisis cinere addidisse. Ficci ferotine fiũt: si primæ gros-
si cum fabę magnitudinem excessere detrahãtur. Subnascũtur. n. q̃ serius maturescũt. Egdẽ cũ frõde-
re incipiũt: si cacumina rami cuiusq; detrahãtur: firmioresq; fiunt. Naz caprificatiõe maturata i ea cu-
lices nasci grossis manifestum est quoniam cum euoluere nō inueniuntur int⁹ grana quę in eos ver-
sa apparet. Exeundi tãta est auiditas: vt pleriq; aut pede relicto/ aut penna pariter erumpant. Est &
aliud genus culicum: quos vocãt cẽtrinas fucis apum similes ignauia/ maliciaq; cum pernicie verorũ
& vtilium. Interimunt. n. illos: atq; ipsi moriũtur. Vexãt & tineę semina ficorũ. Contra quas remediũ
in eadem scrobe defodere italicam lentiscum inuersa parte/ quę fuerit a cacumine. Vberrimas autez
ficus rubicæa murca diluta/ & cũ fimo infusa radicibus frondere incipiẽtium facit. Caprificorę laudã-
tur maxime nigre/ & in petrosis: quoniam frumẽta plurima habeat caprificatio ip̃a post hymbre. In
primis aut cauendũ ne ex remedijs vitia fiant. Quod euenit nimia/ aut intēpestiua medicina. Interlu-
catio arboribus pdest: sed omnium annorũ trucidatio inutilissimã. Vitis tantuz tonsuram annuã q̃rit

§. iij.

Vel apparẽt

CAIJ PLYNII SECUNDI NATURALIS HISTORIE.

alternam myrtus: punice olea: quia celeriter fruticescunt. Cetera rarius tondent. Nulla autem ac ne raduntur quidem nisi vere putatione. Plaga ad vitalia sunt omnia quicquid non supuacua. Similis sterco ratio. Gaudet ea. Sed cauendum est: ne in feruore solis admoneat: ne immaturi: ne validius quod opus sit. Vrit vineas suillum: nisi quinquenio interposito: propter quod si riguis diluat. Et e contrariis sordibus nisi admixta aqua. Item largius. Iustum existimat in denos pedes quod dratos tres medios. Id quidem soli natura decernit. Colubino ac suillo plagis quorum arborum medet. Si mala punica acida nascant: ablaqueatis radicibus suillum adhibet: eo anno violenta: proximo dulcia futura. Alii virina hominis aqua mixta rigada censent quater anno: singulis amphoris: aut cacumina spargi vino laesere diluto. Si findatur in arbore: pediculus intorquetur. Fici stygi: amurca adfudi. Ceteris arboribus aegris fecerit vini: ac lupinum circa radices earum feri. Aqua quoque lupini decocti circumfusa pomis prodest. Fici cum vulcanilibus tonuerit. cadent. Remedium est: ut ante stipula hordeacea aree stringant. Cerasos precoces facit: cogitque mature scete calx admota radicibus. Et haec ante omnia poma inruelli melius est: ut quod relicta sunt gradescant.

De diuersis medicamentis arborum contra venenata animalia: &

contra formicas: & contra noxia aialia.

CA. XXVIII.

Vadam poena emendant: aut morfu excitant ut palmae: & lentisci. Salis. n. aquis alunt. Salis vim: & cinis sed lentorem habet. Ideo ficis aspergunt: rutaeque: ne fiat verminosa: neue radices putrescant. Quin & vitium radicibus aquam salis affundi sit sint lachrimosa. Si vero fructus earum decidant: cinerem aceto aspergi: ipsaeque illini: aut sandaraca si putrescat. Si vero feratiles non sunt: aceto acris subactis cinere rigari: atque oblini. Quod si fructum non maturum prius inarescentem prosciari ad radices plagas: fibrasque aceto acris: & vrina vetusta madefacere: atque eo luto obruere: sepe fodere. Oleum si parum proscindere fructus: nudatas radices hyberno frigori opponunt: easque castigatione perficiunt. Omnia haec annua coeli ratione constant. Et aliquando serius poscuntur aliquando celerius. Nec non ignis aliquid prodest: ut harundini. Ambusta namque densior: mitiorque surgit. Cato & medicamenta quidam componit: mensurae quoque distinctione ad maiorum arborum radices amphoram: ad minorum vnam amurcae: & aquae portionem equam: ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubet. In olea hoc amplius stramentis antea circumpositis. Item fico huius prope veterem terram adaggerari radicibus. Ita futurum ut non decidant grossi: maiorque fecunditas: nec scabra pueniat. Simili modo ne couoluolus fiat in vinea: murcae congios duos decoctos in crassitudinem mellis: rursusque cum bitumis tertia parte: & in sulphuris quanta sub diuo usque quo ardeat sub tecto. Hoc vites circa capita sub brachijs vngi. Ita non fore couoluolum. Quidam contecti sunt fumo huius mixture suffire vineas secundo flatu continuo triduo. Plerique non minus auxiliij: & alimentij arbitrantur in vrina: quod Cato in amurca addita modo aquae pari portione: quam per se noceat. Alii voluocem appellant aial prodes pubescere vvas. Quod ne accidat: falces cum sint exacutae fibrina pelle detergant. Atque ita putant. Atque sanguine vrino liniri volunt post putationem easdem sunt arborum pestes: & formicae. Has abigunt rubrica: ac pice liquida punctis caudicibus. Nec non & pisce suspenso iuxta in vnum locum congregant. Aut lupino trito cum oleo radices linunt. Multi & talpas amurca necant. Contraque erucas: & mala putrescant: lacertae viridis pelle tangi cacumina iubet. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores singulas a muliere incitati mens nudis pedibus recinta. Item ne quod aial pastu malefico decerpit fronde fimo bovis diluto aspergi folia: quotiens humber iterueniat: quam ita abluat virus medicaminis mira quidam excogitate solertia humana. Quippe cum auerti carmine gradines credant plerique. Cuius verba inferere non equidem serio ausim quod a Catone prodita. Contra luxata membra iungenda harundinum fissurae. Idem arbores religiosas: lucosque succidi permisit sacrificio prius facto: cuius rei rationemque notionemque eodem volumine tradit.

VI Decoqui
Velyngul.

Velynguēda

CAII PLYNII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE
LIBER DECIMVS OCTAVVS. PROHEMIVM.

Quod antiquis maximum studium agriculturę fuit: & hortorum singulari diligentia. CA. I.

EQVITVR NATVRA FRVGVM/HORTORVMQVE/AC FLOrur
Quaeque alia propter arbores: aut frutices benigna tellure pueniunt: vel per se tantum haec immensa contemplatione si quis aestimet varietate: numerae flores: odoresque: colores: & succos: ac vires earum: quas salutis: aut voluptatis hominum gratia gignit. Quae in parte primum omnium patrocinari terre: & adesse cultorum parati iuuat. Quamquam iter initia operis defesse. Quoniam tamen ipsa materia inter accedit ad reputationem eiusdem patiens: & noxia. Nostris ea criminibus vgemus: culpamque nostras illi imputamus. Genuit venena: sed quis inuenit illa propter homines? Cauere: ac refugere alitibus: ferisque.